

FIGYELŐ

A MAGÁNYOS KÖLTŐ¹

A MIDŐN Harsányi Kálmán összes műveinek első sorozata megjelent, folyóiratunkban (II. k. 170—174.1.) Farkas Gyula finom arcképet rajzolt az univerzális szellemű és tehetségű hóról, akinek kevés elismerés és nagy magányosság jutott osztályrészül pályáján. A magára maradt lélek vergődését, önmagukba roskadó érzelmeit, szemérmes panaszait zengik legszebb versei. És ha összegyűjtött cikkeiben lapozunk, ennek a tragikus magányosságnak az okaihoz férközünk egyre közelebb. Az évek során elszórt gondolatok így a kötetben egységbe fonva, felfedik, miért kényszerült mesterük „keskeny gyalogösvényre“ a széles és szem előtt levő utakról.

Nem lehet csak az eredetiségkereső írói lélek természetes elkülönödésében keresni a járt utakról letérés magyarázatát. Bizonyára az utak nem voltak megfelelőek, ha úgy érezte, hogy újat kell kitaposnia. Elvált a kortársaktól, mert visszariadt szellemüktől. Egyedül maradt, mert nem volt méltó csoport, amelyhez csatlakozzon. Más lett volna az ő sorsa is, ha más lett volna a háttér, ha nem kellett volna birkóznia divatos áramlatokkal, vagy ha küzdelmében egy együttérző és főleg megértő közösséget tudott volna maga mögött.

Az uralkodó korszellem, gondolatszegénységével, kiütköző bárdolatlanságaival, erkölcsi foltjaival, sivár céljaival csak ellenszenves lehetett számára. Történeti érzéke, biztos ítélőképessége felismertették vele a század eleji magyar Potemkin-kultúra értéktelenségét. Kritikátlanul habzsolta az akkori fiatal generáció mindazt, amit „nyugatidnak, „modern“-nek vélt, a félműveltség orgiákat ült, a rosszul megemésztett új igazságok kongó szavakban kíváncsítottak ki a szájakon. Egykönyvűség és egysíkúság butította mesterségesen az elméket; a divathó és a divatelmélet minden mást háttérbe szorított, a történeti kultúra, a gondolat múltjának átélése semmivé foszlott a jelen bálványozása előtt. A zsurnalizmus katedrára került, az újságok pedig nagyképű tudományos frázisokat szívtak fel magukba, könnyen érthetőket és könnyen ismételtetőket. Ezek szajkózták utánuk a kényelmes formulákat és láttak az ismétlésben eredetiséget, a szavak pergetésében műveltséget. Nyugatot imádták és észre sem vették a különbségeket, amelyek a nyugati nemzeteket és ezeken belül az egyes társadalmi osztályokat élesen elválasztották, az ott is szétágazó irodalmi irányokat, a különféle ízléscsoportokat, a világnézeti, politikai árnyalatokat. Számukra nyugat az, ami tőlük nyugatra volt; egységes fénylő massa, amibe káprázó szemmel néztek és amiből semmit sem láttak. A francia szellemért rajongtak, amelyet a 19. század második fele hozott létre az ő szemükben. Nyavalygós nosztalgiával vágytak a világ fővárosába és ha kijutottak, az örvendező álmélgodástól nem értek rá semmit sem megismerni. Céltalan ödöngés volt testi-lelki életük odakinn, de egy életre szóló olcsó hangulatot, primitív

¹ Harsányi Kálmán összegyűjtött munkáinak újabb sorozata: 1. „Válogatott versek.“ 2. „A tölgylevél.“ Verses tündérrege négy énekben. 3. „Emberek, Írások, problémák“ Cikkék, elmélkedések és tanulmányok.

bámulatot, büszke önelégültséget hoztak haza magukkal és tragikus gesztus« sál törtek bele az „itthoni“ kicsinyes viszonyokba. Modernek voltak, forradalmárok és nem sejtették, hogy már erősen kopott lobogókat lengetnek viharos lelkesedéssel. Külföldön az új század mindenfelé a pozitívizmus és materializmus elleni támadásokat indította meg; irodalom, tudomány, filozófiai elmélet hirdették a reakciót; nálunk még a „természettudományos“ és a „szociológiai“ nézőpont volt az új és íróink a fin de siècle grimaszokat hitték merész újításnak.

Az álújítók lármás, hangadó csoportjától nehéz volt külön álltán maradni. Ady Endre is meg-megfeszítette derekát, hogy jelszavaikkal és könyvcímeikkel neki akaratlanul is imponáló társainak szellemi sodrából szabaduljon; nem sikerült. „Hiába jött azóta Kant és Spencer, Én a régi vagyok“ — vallotta, maga dacos módján, két szimbolikusnak érzett névbe sűrítve az ellenkezést, amit egyfelől az örök vaskalaposság, másrészt a kortársak nagyképű bölcselkedő szólamai váltottak ki belőle. De ellenállása megtörtött, mert az ő természetének szüksége volt visszhangra; nem tudott a tömeg ellenére élni; helyeselt, hogy tessék.

Harsányt más tehetség volt, és nyitottabb szemű intellektus és makacsabb jellem. Félreállt, bármennyit kellett is szenvednie miatta. „Volt idő, amikor valósággal véreztem belül, hogy retrográdnak, elmaradottnak tartanak, pusztán azért, mert nem minden divatos szolás kelt visszhangot bennem“ — írja 1910-ben. De hamarosan rájött, milyen könnyen lehet „modem“ újdonsült ismerősei szemében. „Divatos jelszavakon, szólásokon, még ennél is jelentéktelenebb semmiségeken fordul meg az egész.“ Elég „ha kereken kijelentem, hogy Menger „Új erkölcsstana“ egyszer s mindenkorra szól; ha Magyarországot Balkánnak, Budapestet Magyar Szodomának, a magyar középosztályt barbár csordának nevezem; ha legjelesebb, de már nem tizenhatszáz esztendősz festőművészeink valamelyikét vagy mindenikét vén szárnak mondom, ha a szociológiát egyértelműnek, sőt egynek hirdetem magával a filozófiával“ és még egynéhány hasonló közhelyet szorgalmasan ismételt, senki sem tartja többé elmaradottnak. Grotészkép, de jól jellemzi az akkori átlagintelligenciát, amely a maga modern világnézetét ilyen külsőségekben élte át.

Harsányt Kálmánnak joga volt a félreálláshoz, mert a kultúrát elővarázsló handabandázástól megundorodva, de tisztán látta a hiányokat, hibákat és tennivalókat. „A huszadik század összes magyar poétáinak egy a tragikuma“ — mondja, — „az, hogy ráébredtek ennek a nemzetnek barbár kultúrátlanságára. Mindegy, hogy igazuk van-e, vagy nincsen. Érzik a lelkük fenekéig, tehát tülekedniök kell ezzel a nyomasztó érzéssel.“ A gyöngye teljesen beléveti magát idegen kultúrákba, az erős itt marad a kiszikkadt föld rabjának. De vannak vergődők is. „A keserű modern-magyar sóhajos erőfeszítéssel, dacosan és mégis-mégis gögjetörötten hódol meg a szajnaparti kultúra előtt.“ Vergődő, keserű modern-magyar ő maga is, aki nagy műveltségét, távoli szépségek ihletését áldozatos lélekkel hozza haza; azért tud, hogy itthon használja. És sokat tud határozottan már a század első decenniumában, amit ma is még csak bizonytalanul emlegetünk. Tudja, hogy a nemzeti kultúrák sokszínűségéből alakul az egyetemes emberi kultúra, hogy a „nemzetközi lélek: abszurdum“, tudja, hogy a múltnak élőnek kell lenni lelkünkben, hogy a jövőt megteremthessük, hogy csak a hagyományokból nőhet ki maradandó új. De tisztában van azzal is, hogy a mi szellemi építésünk „még mindig az európai szint alatt folyik. Mi még csak nivellálunk“. Fájdalmasan látja, hogy művelődésünk múltját alig ismerjük, történelmi öntudatunk nincsen, hiányzik önmagunk, erőink, képességeink ismerete, retorikus képzetek pótolják a fontos fogalmakat. Érti a városi

kultúra hiányát. „A franciák szíve Párizsban ver, a magyarságé azonban nem Budapesten, hanem valahol a Duna-Tisza közén dobog apró falvakban, mezővároskákban, tanyákon, Isten tudja merre... Ez a mi legnagyobb bajunk!”

Mindezeket tudva nem csatlakozhatott az irodalmi epigonok hagyománymentő csoportjához sem. Csökönys bálványozással vetek körül ezek egy irodalmi ízlésformát, amelynek azonban elvi alapjait, fejlődéstörténetét elmulasztották méltóan megismertetni, e helyett vakon hittek örökkévaló voltában. Bágyadtan idéztek tisztos világnézeti formulákat és kísérletet sem tettek a konzervatív gondolat elmélyítésére és korszerű kiépítésére. Legjobb védekezésnek sokasodó ellenfeleikkel szemben azt találták, ha szürkévé válnak, mint a föld. Nem tudtak elv ellen elvet, érv ellen érvet, nevek ellen más neveket szegezni; méltóságosak és tehetetlenek voltak. Sértődötten csoportba verődtek, lehunyták szemüket és meg voltak győződve, ezáltal kinn sem történik semmi.

„Csupán fenntartó, nem teremtő erők, sőt ma már ez az érdemük is lejáró félben van, mert amihez oly szívósan ragaszkodnak, azt nincs miért fenntartani többé: ami jó volt benne, az úgymeg maradt és nélkülük még tisztábban maradt volna meg, mint velük“. (1908.) Tőlük sem várhatott hát buzdítást, bátorítást.

Így maradt magányosnak és így váltak visszhangtalanná gondolatai. Pedig szorongó érzés, néma csendbe kiáltani, ahol senki sem felel szavunkra. Az írónak éreznie kell a lelkek ellenállását, vagy meghódolását, hogy friss kedvvel tudjon alkotni. Ihlet és gondolat elsorvad a közönyben. Harsányinak talán legművészebb verse a csönd közömbös óceánjában erdős szigetekké szövődő korallgondolatokról énekel. Köztük csak egy kopár és elhagyott: az ő szigete.

Hajók és szívek erre sose járnak,
A nagy Albatrosz messze elkerül,
E puszta szírt a dómom kupolája,
S keresztként állok rajta egyedül.

Leborulok a néma sziklafokra,
Az elmúlás rejtelmével teli,
S hallom, hogy lenn a csönd halálos csókja
A korallerdők gallyát tördeli.

Úgy érezzük, hogy az új vizeket kereső hajók többé nem fogják elkerülni, nem kerülhetik el a gondolatok e gazdag kikötőjét: Harsányi Kálmán összegyűjtött munkáit.

HALÁSZ GÁBOR

VISSZAEMLEKEZÉSEK A SAJTÓANKÉTRA

AZ ÚJ igazságügyminiszter mielőtt állástfoglalt volna a sajtójogászok és politikusok által rég sürgetett sajtóreform tárgyában, a közvetlen előde által reá hagyott első Tervezetet egy széleskörű ankét elé terjesztette, hogy meghallgassa a reform szüksége és terjedelme felől a három legilletékesebb tényezőnek: a sajtójogászoknak, a napisajtó vezérembereinek és a sajtójogi kérdésekkel foglalkozó politikusoknak a véleményét. Az új miniszter ezzel felelevenítette a háború előtti időkben az igazságügyi törvényjavaslatok előkészítése körül kialakult régi jó gyakorlatot, sőt ennél is tovább ment, amikor nemcsak a szakjogászokat és politikusokat hívta meg, de

— nem csekély bátorsággal — barátságos eszmeceserére invitálta be a mi sajtó- és kiadófejedelmeket is. Ilymódon a február 18—19-én, az Ország-ház delegációs termében tartott ankéton megjelent több mint 60 szakember felszólalása bőséges anyagát hozta felszínre a reformkérdéseknek, melyek a legszélesebbkörű, igazán minden irányú, közvetlen tájékoztatást nyújthattak a miniszternek a sajtóreform jogászai, hírlapírói, kiadói és politikai szempontjai és követeléseivel felől.

A miniszter maga nem szorítkozott csupán a jóakarátú, semleges megfigyelésre, hanem bevezető beszédében — a nélkül, hogy állásfoglalása felől bármely irányban nyilatkozott volna — határozott, világos vonásokkal rajzolta meg a sajtójogi reform körvonalait. Ő szerint a sajtószabadság lényegéhez tartozik: a cenzúra hiánya, a lapindítás szabadsága, a lapbetiltás hiánya. Anyagijogilag lényege a gondolat közlésének a szabadsága, mely azonban sohasem tartalmazhat felhatalmazást bűncselekmények elkövetésére ... Nem tartozik azonban a sajtószabadság lényegéhez az anonimitás joga és ezzel kapcsolatban a fokozatos felelősségi rendszer. De nagyon helyesen fűzte rögtön ehhez, hogy az 1848-i Sajtótörvény óta kifejlődött magyar gondolkozásnak szinte elképzelhetetlen, hogy az anonimitás joga és a fokozatos felelősség érvényesítése ne legyen egyik legfontosabb járuléka, ha nem is kelléke — a sajtószabadságnak. Találóa jellemezte egy pár szóval a fokozatos felelősség lényegét is, mely abban áll, hogy a köztörvényi tettehársaságból ugyan számos felet kiengedünk és ezek büntetőjogi felelősségrevonását mellőzzük, de ezzel szemben azt követeli az állam, a közrend és az erkölcs, hogy egy személy vagy több személy, bárki, akinek az elkövetésben része volt, valóban helyt is álljon, vagyis, hogy a fokozatos felelősség rendszere ne a fokozatos kibúvás rendszere legyen...

Ezeknek a sarktételeknek a leszögezésével nyitotta meg a miniszter az ankétot, amelyen az első délelőtt a miniszterelnök is felszólalt. Felszólalására Baracs Marcell országgyűlési képviselőnek az a kérdése adott alkalmat, hogy van-e biztosíték arra nézve, hogy a Sajtónovella megalkotásával megszűnik a kivételes hatalom? Bethlen István miniszterelnök erre jelentette ki, hogy amennyiben a Sajtótörvényen oly módosításokat viszünk keresztül, melyek biztosítják, hogy olyan visszaélések és jelenségek meg nem ismétlődnek, amilyenek a múltban, sajnos, tapasztalhatók voltak, ez esetben a kormány készséggel lemond a kivételes hatalomban rejlő és most még fennálló jogáról. Abban a percben, amidőn a törvényjavaslat, vagy ehhez hasonló javaslat törvényé válik, a kormány ezt a jogát többé gyakorolni nem kívánja.

A miniszterelnöknek ez a politikai kijelentése eloszlatott minden kételety arra nézve, hogy a sajtószabadságnak a háborús idők által életre keltett ez az utolsó korlátja is rövidesen megszűnik s éppen annak megnyugtató elháríthatása végett is szükséges a sajtónovella. De eloszlatta ez a nyilatkozat azt az aggályt is, mintha a Sajtónovellával a kormánynak valami messzebbmenő s reakcionárius céljai lennének. A miniszterelnöki nyilatkozat értelmében a Sajtónovella célja csak az, amit a sajtójog tudományos és gyakorlati munkásai évek óta egyértelműen hirdetnek, hogy az 1914-i Sajtótörvény hiányait oly módon pótoljuk, hogy a sajtó útján elkövetett durva és felháborító visszaéléseket minél erélyesebben és biztosabban kiirthassuk. Hogy ez mennyire jogosult törekvés, arra elég csak az 1914-i Sajtótörvény szellemi atyjának, Balogh Jenő akkori igazságügyminiszternek arra a parlamenti nyilatkozatára hivatkoznom, hogy az akkori igazságügyi kormány eltekintett ugyan valamely új, szigorúbb felelősségi rendszer (az angol, a hollandiai vagy a francia) behozatalától, de hozzátette: ha a visszaélések a jövőben majd nagyobb számmal fognak bekövetkezni... én egészen

kétségtelennek tartom, hogy egy későbbi törvényhozás ezeket a jogszabályokat szigorítani fogja.

Sajnos, ez a megjósolt időpont hamarabb érkezett, mint gondoltuk. Az új Sajtótörvény életbelépte óta eltelt 14 év alatt a sajtó visszaélései bizony nálunk is alaposan felburjánzottak. Ha nem számítjuk is ide az 1919-1 proletárdiktatúra által az abszolút sajtószabadság cégére alatt elkövetett szentségtöréseket, a sajtószabadságnak igazi lábbaltiprását s teljes megsemmisítését, mint egyszeri és kivételes eseményt, de az ennek leverése utáni izgalmas idők deprimált lelkiállása a sajtóra is eléggé éreztette romboló hatását. Az 1919-ben sárbatípot sajtószabadság utóbb — a Sajtótörvény liberális szakaszai mellett — kitűnő tér és védőpaizs lett a propagandára. Ez a helyzet és atmoszféra teremtette meg a sajtó útján elkövetett izgatások, nemzetrágalmazások, a magánosok elleni becsületsértések újkiadású lavináját, a sajtójogi felelősség aluli kibúvásnak, a jól bevált régi stróman-rendszer mellett, új manővereit, a képviselői immunitás kihasználását az igazi szerző vagy felelős szerkesztő megmentésére.

Az ankét elé terjesztett Sajtónovellatervezet elsősorban ezek ellen a felszaporodott visszaélések ellen kíván gátat állítani a mai Sajtótörvény némely rendelkezéseinek módosításával és szigorításával. Voltaképpen nem a szigorítás a Tervezet célja és vezérfonala, hanem a sajtóbüntetőjog gyakorlati munkásai által a törvény kijátszása tekintetében kézzelfoghatóan tapasztalt és panaszolt manőverek, taktikázások elleni védekezés. Szigorítás-számba csak a szerző és a felelős szerkesztő együttes felelősségrevonásának a gondolata, a nyomdatulajdonos és a terjesztő felelősségének komolyabb szabályozása és a hírnévrontás című új vétség felállításának a terve tekinthető. A kaució valorizálása és a sajtóeljárás gyorsítására irányuló, közőhajt kifejező reformok szigorításnak igazán nem mondhatók.

Igazolja ezt a nézetemet az az érdekes adat, hogy az ankétnek a jogász tagjai, különösen a rendszerint konzervatív gondolkozású felsőbb bírósági és kir. ügyészségi meghívottak, mondhatni kivétel nélkül, helyeselték általánosságban a Tervezet újításait és csak a részletekre nézve tettek többkevesebb kifogást vagy megjegyzést. Legalaposabban és legszélesebb keretben fejtette ki a sajtójogászoknak ezt a közfelfogását Magyar István, kir. kúriai tanácselnök, aki nagy beszédben fejtegette, hogy a Tervezet reformjaira mennyire szükség van s hogy az együttes felelősség gondolata, melyet a Tervezet sarkpontjának tekint, csak egy kis lépést jelent a fejlődés útján és nincs semmi ok, hogy az érdekeltek féljenek tőle. Sőt találon mutatott rá, hogy a Tervezetnek logikusan a kiadó együttes felelősségétől sem kellett volna visszariadnia, mert ha egyszer az együttes elvét felvetjük, akkor azt végig be kell tartani, vagy fel se kell vetni. A Tervezet tehát a különböző sajtójogi felelősségi rendszerek között még mérsékeltnek mondható. Helyesnek tartja a Tervezetnek a mentelmi jogra vonatkozó gondolatát és az eljárás gyorsítására irányuló reformjait is. Különösen nagy hatást keltett beszédének befejező része, melyben a magyar sajtót egy hatalmas fához hasonlította, mely 1848 óta fejlődött. Ez a fa, melynek láthatatlan gyökérszála a sajtó szellemi munkásai, erős, törzse viharok kai is szembeszállt már. Az új Sajtónovella csak a törzsön mászkáló hernyókat akarja letisztogatni és az elszáradt ágakat lenyesegetni.

A sajtójogászok közül ugyancsak helyeselték általánosságban a Tervezetet Degré Miklós, a budapesti kir. ítélőtábla elnöke, Finkey Ferenc koronaügyész-helyettes, Halász Lajos budapesti kir. főügyész, Sztrache Gusztáv és Baróthy Pál kir. főügyészek, Kenedy Géza és Weisz Ödön ügyvédek.

Degré Miklós kifejezte ugyan, hogy a fokozatos rendszer híve, de

helyesli a Tervezet intencióját, mely egy lépést tesz a köztörvényi felelőség rendszere felé. Ugyanő hangsúlyozta, hogy, bár egyénileg híve az esküdtbíráskodásnak, de a mai viszonyok között annak életbeléptetését katasztrófálisnak tartaná. Finkey főleg arra mutatott rá, hogy az 1914-i Sajtótörvény nem tudta beváltani egyik főcélját, a sajtóvisszaélések megszüntetését, sőt túlságosan liberálisnak bizonyult. Az újabban mind nyíltabban üzött taktikázásokkal, a felelőség alóli bujkálásokkal szemben tehát kívánatos a felelőségi rendszer bizonyos szigorítása, különösen a felelős szerkesztők felelőségének komolyabb és gyakorlatiasabb érvényesítése. Az együttes felelőség gondolatát nem lehet kifogásolni, hiszen ez csirájában megvan a mai Sajtótörvényben is. Hibáztatja azonban a Tervezet ama rendelkezését, mely nyomatékos enyhítő körülményül rendeli beszámítani a szerkesztő javára, ha az anonim cikk szerzőjét megnevezte. Ha ez törvénybe jutna, úgy az szerkesztő együttes felelősége csak névleges lenne. Ő különben leghelyesebb és gyakorlatiasabb megoldásnak azt tartaná, ha az anonim cikkek miatt elsőfokon a felelős szerkesztő tétetnék felelőssé és az csak azon esetben szabadulhatna az obligóból, ha az első kihallgatáskor igazolja, hogy ki az inkriminált cikk szerzője és ez tényleg felelőségre is vonható, vagy ha igazolja, hogy a cikket az ő tilalma ellenére tették közzé.

Halász Lajos különösen a mentelmi joggal üzött visszaélésekre és a stróman-állítás gyakoriságára mutatott rá. Sztrache Gusztáv élénken illusztrálta a Sajtótörvény ki nem elégítő voltát, mert nem biztosítja a sajtóperek gyors lefolyását, a hazafiatlan működés megakadályozását és azt, hogy a valódi bűnös vonassák felelőségre. Baróthy Pál azt hangsúlyozta, hogy, ha a kormány lemond a kivételes hatalomról, a ma fennálló társadalmi, politikai és felekezeti viszonyok mellett feltétlenül gondoskodni kell arról, hogy a nemzetet minden társadalmi felforgatás ellen biztosítsuk. Ugyanő hivatkozott arra, hogy mennyire alaptalan az a nagy felzúdulás, amit a napisajtó a felelős szerkesztő felelőségének fokozása ellenében tanúsít, holott az összes nyugati államokban a mienknél sokkal szigorúbb rendelkezések állanak fenn a szerkesztő, a kiadó és a nyomdász felelőségére. Felvetette még a külföldi sajtótermékek megfelelő ellenőrzésének lehetővé tételét is. Kenedy Géza általánosságban szintén helyeselte a Tervezetet s azt a magyar sajtójog fejlődésében haladásnak és pedig jelentékeny és elég merész haladásnak tartja. Mint a köztörvényi felelőség régi híve, a kollektív felelőség gondolatát nem ellenzi. Nagyon helyeselte a képviselő-szerkesztőknek és kiadóknak a mentelmi jog alóli kivételét is. Weisz Ödön különösen arra mutatott rá, hogy a tisztességes sajtónak nincs oka félni a Tervezettől, mely csak azokat akarja utolérni, akiknek semmi sem szent, akik bérbe adják tollukat s akik a becsületes sajtó palástja mögött meghúzódnak. Az együttes felelőség gondolatát helyesli, mert elérve látja benne azt a célt, ami az egészséges sajtó alapja: hogy mindenki helyt álljon azért, amit ír.

A meghívott sajtójogászok közül csupán ketten nem fogadták el általánosságban a Tervezetet, úgymint: Papp József, a budapesti ügyvédi kamara elnöke, aki ugyan inkább politikusnak volt tekintendő (felsőházi tag) és Doleschall Alfréd egyetemi tanár. Papp József szerint még nem érkezett el a Sajtótörvény revíziójának az ideje, az államvédelmi törvény elegendő védelmet nyújt minden veszedelem ellen. Az együttes felelőség gondolatát nem helyesli, mert ez közeledés az általános büntetőjogi felelőség felé, ami pedig „nem jelent mást, mint azt, hogy a gondolatot röptében akadályozzák meg“. Doleschall Alfréd ugyanily szemmel bírálta a Tervezetet, azonban az ő szellemes kritikájának több tétele érdemben erősítette a Tervezet álláspontját. Így az a helyes kijelentése, hogy nem fogadja el azt,

hogy a fokozatos és kizárólagos felelősség nélkül nincs sajtószabadság. Fapp József felfogásával diametrálisan ellentétesen azt emeli ki, hogy a köztörvényi felelősség mellett sokkal magasabb piederstálon lehet a sajtószabadság. A fokozatos és a köztörvényi felelősség szerinte összeegyeztethető. Az együttes felelősség gondolatát tehát nem tartja képtelenségnek, annál kevésbbé, mert ez a Sajtótörvényben is megvan. A felelős szerkesztő együttes felelősségét azonban nem helyesli, csak nagy gondatlanság esetén adna annak helyet.

Míg tehát a sajtójogászok túlnyomó része általánosságban helyesnek és szükségesnek véleményezte a Tervezet reformjait, csak a részletekre nézve tettek megjegyzéseket és módosításokat, addig a meghívottak másik kategóriája, a hivatásos újságírók és a kiadók tábora, csaknem teljes egyértelműséggel a leghevesebb ellenzéki álláspontra helyezkedett. Ismeretes, hogy a Budapesti Újságírók Egyesülete és a Budapesti Napilapok Szindikátusa (a lapkiadók testületé) már a miniszteri meghívás elfogadása felett nagy, belső harcot vívtak meg mindkét egyesületben. A vérmesebbek el sem akartak jönni az ankétre, oly reakcionáriusnak és veszedelmesnek kiáltották ki jóelőre a Tervezetet. A többség végre mindkét egyesületben a meghívás elfogadása mellett döntött, de fulmináns hangú, közös memorandumot terjesztettek nyomtatásban is elő, melyben általánosságban a limine visszautasítják az egész Tervezetet, mint amely: „nemcsak veszélyezteti az újság vagyoni és az újságírók személyi biztonságát, hanem az egész sajtót, a sajtó munkásaival együtt úgyszólván törvényen kívüli helyzetbe sodorja“. Ezt a közös memorandumot, az első nap délelőttjén, mindjárt Magyar István bevezető beszéde után, az Újságíró Egyesület nevében Márkus Miksa, az Újságkiadó Szindikátus nevében Ágai Béla elnökök terjesztették elő megfelelő beszéd kíséretében. Márkus Miksa szerint a magyar sajtó egyhangú álláspontja az, hogy mindenkifelett való a haza érdeke és a közérdek; s a sajtó érdeke és a közérdek között ő nem is lát ellentétet. Sajnos, ezt a konciliáns hangot abbahagyta, midőn a Tervezet készítőit az újságírás és a lapkiadás elleni animozitással vádolta meg. Nem vonja ugyan kétségbe a javaslat jószándékát, de véleménye szerint, ha ez életbe lépne, nem lehetne többé Magyarországon újságkiadással és újságírással foglalkozni. Ugyanily éles, bár udvarias hangon jelentette be Ágai Béla az újságkiadók tiltakozását a Tervezet reformjai ellen, mely orvosolatlanul hagyja az újságkiadók eddigi sérelmeit, sőt újakkal tetézi azokat. A miniszternek átnyújtott és az ankét minden tagjának rendelkezésére bocsátott memorandum nagy részletességgel sorolja fel ezeket a régi és új sérelmeket. Objektív szemmel átvizsgálva a memorandumot, könnyű megállapítanunk, hogy ezek a sérelmek, a régiek úgy, mint az újak, legnagyobbbrést képzelt, vagy felfújt kifogások az 1914-i Sajtótörvény és az új Tervezet egyes szakaszai vagy azok rosszul értelmezett egyes szavai ellen. A „lehetetlen és képtelen sajtóperek“, valamint a „zsarolópererek“ légiója, amiket a memorandum a régi sérelmek közt felpanaszol, alig tekinthető a törvény hibájának. A helyreigazítást jog vagy az ítélet közzététele kérdésében hozott egyes, esetleg téves alsó bírói ítéletek talán mégsem tekinthetők oly főbenjáró sérelmeknek, ami miatt a Tervezetet, mely ezeket nem látszik orvosolni, mint veszedelmes munkálatot vissza kellene utasítani.

Az ankéton jelenvolt újságírók és kiadók felszólalásai túlnyomóan a memorandumnak ebből az előítéletes hangneméből indultak ki, vagy ebbe torkollottak be. örvendetesen kell azonban konstatálni, hogy mégis számos felszólalás helyes, új gondolatokkal, vagy új szempontok felvetésével gazdagította a vitát. Így az első délután Tóth Lászlóé, a Nemzeti Újság főszer-

kesztőjéé, aki tiltakozott ugyan, hogy egyesek bűneiért az egész magyar sajtót a vádlottak padjára ültessék, azonban maga is a legélesebben ostorozta a stróman-rendszert s annak megszüntetésére azt az ajánlatot tette, hogy kötelezzék a szerkesztőket, esetleg eskü alatt, az anonim cikk szerzőjének a bíróság előtt bemondására. Ez a kétségtelenül jószándékú felszólalás és indítvány is bizonyítja, hogy a sajtó komoly része is teljesen félreértette a Tervezet intencióit s az egyes szakaszok rendelkezéseit, melyek legtávolabbról sem irányulnak a komoly, hazafias lapok ellen, hiszen ezeknek, illetőleg ezek szerkesztőinek vagy cikkíróinak évtizedeken át nincs bajuk a sajtóbíróssággal s ha egyszer véletlenül akad is, az is — mint éppen Tóth László és Kenedy Géza önérzetesen hivatkoztak a maguk esetére — felmentéssel végződik. Miért azonosítaná hát a komoly és hazafias sajtó magát a hazafiatlan s izgatásra, becsületsértésre pályázó zugújságokkal? Lám, a pornografikus sajtótermékeknek a sajtójog köréből való kihelyezését s azok terjesztőinek és készítőinek világosan a köztörvényi felelősség alá rendelését — amit Magyar István és Finkey Ferenc javasoltak — a sajtó képviselői is egyértelemmel helyeselték. Miért? Mert nem is engedik feltétel nélkül magukról, hogy lapjukban ily ocsmány szeméremsertéseket engedjenek megjelenni. Ha tehát a Tervezet módokat keres a hazafiatlan és revolverező sajtó visszaéléseinek leküzdésére, miért tekintené ezt a komoly sajtó önmaga ellen irányzottnak?

Ugyancsak nagy figyelmet keltett Milotay Istvánnak, a Magyarország főszerkesztőjének tartalmas felszólalása, aki elismerte, hogy az a két veszedelem, ami ellen a Tervezet irányul, tudniillik a kapitalizmus térhódítása és a forradalmasított tömegeknek a sajtóra való befolyása, tényleg fennáll. Ezek ellen azonban egy-egy gyenge törvényszakasszal védekezni hiú kísérlet. A kapitalizmus elleni védekezésnek a parlamentet illetően gyakorlatiasabb fegyverét látni az összeférhetlenségi törvény revíziójában. A forradalmi veszedelmet pedig hatalmi eszközökkel, törvényekkel megakadályozni nem lehet, ezt csak az alkotmányos szabadságnak és a nemzeti eszmének a tömegek szívébe plántálásával lehet ellensúlyozni. Milotaynak mindkét megjegyzése helyes gyakorlati érzékről tanúskodik, de nem nyújt érvet a Tervezet reformjai ellen. A törvényhozás feladata és kötelessége éppen a felismert s a közérdeket fenyegető veszedelmek ellen minden lehető módon védelmezni a jogrendet és a magánosokat, kötelessége tehát a sajtó útján elkövetett veszedelmek ellen is megfelelő törvényeket alkotni. Az, hogy a törvény elé tűzött célt a gyakorlatban nem tudjuk teljesen és biztosan elérni, nem ok egy szükségessé vált reform megakadályozására. A büntető-törvénykönyvvel sem tudjuk az újabb és újabb bűncselekményeket végleg megakasztani, de merné-e valaki vállalni a rizikót, hogy egy újfajta bűncselekményt büntetlenül hagyjunk s bízzuk az erkölcsök megváltozására, az emberek megjavulására, hogy majd abbahagyják az ily büntetteket? Igen érdekes és figyelemreméltó indítványt tett Milotay a mentelmi jog tervezett megszorításának kompromisszuális megoldására. Azt vetette fel ugyanis, hogy nem lehetne-e a kérdést oly módon kettéválasztani, hogy a magánindítványra folyó eljárásban engedjük meg a mentelmi jogra való tekintet nélkül az eljárást, de a hatósági vádon alapuló eljárásban maradjon érintetlenül a mentelmi jog.

Az újságírók részéről elhangzott nagyszámú felszólalások közül jelentősebbek voltak még Kim Andornak az újságírói kamarák, mint autonóm szervezetek felállítására iránti nagy beszéde, Boros Lászlónak a stróman-rendszer elleni, illetőleg az államellenes bűncselekmények leküzdésében a hazafias sajtó segédkezését felajánló nyilatkozata, Hindy Zoltánnak a kaució megszüntetése, Vencell Árpádnak a zugsajtó megrendszabályozása, Lakatos

Gézának a helyreigazítási szakaszok módosítása, Hegedűs Gyulának az újságírók magánjogi ügyeinek szabályozása tárgyában mondott beszédei.

A felszólalók harmadik s számra legkisebb csoportját — az igazságügy-miniszter kategórizálása szerint — a politikus meghívottak képezték. Nagyon természetes, hogy a politikus urak itt sem tagadhatták meg magukat s felszólalásaikat elsősorban a pártállásuk irányította. Legnagyobb figyelmet keltett ezek sorában Váry Albertnek az ankét második délutánján mondott nagy beszéde. Váry elismerte a Tervezet jogászai értékét s egészbenvéve, általánosságban helyesli is az égető bajok orvoslására irányzott reformokat, de a Tervezet sok pontját nem teheti magáévá. Különösen az együttes felelősség tekintetében vannak aggályai, hogy az nem fog beválni s így nem éri meg azt az ódiomot, amit az annyira népszerű s Váry által is lelkesen pártolt fokozatos és kizárólagos felelősségi rendszer elvi alapjáról való letérés jelent. Kifogásolja a jóhírnévrontás új tényálladékát, az elévülés szigorítását és a mentelmi jog megszorítását is. Ez utóbbira azt a gondolatot veti fel, hogy a mai visszásságokat nem lehetne-e azzal orvosolni, hogy a Ház köteles legyen egy hónap alatt határozni a bírósági megkeresésekre. Figyelemreméltó gondolat, de ki ad garanciát arra nézve, hogy a Ház ezt a kötelezettséget minden esetben teljesítheti? Az ellenzéki pártok részéről hárman léptek sorompóba a Tervezet ellen. Baracs Marcell higgadt beszédében a Tervezet egyes részletkérdéseit ostromolta. Figyelemreméltó volt beszédének az a része, melyben a sajtó függetlenségének a garanciáit fejtegette s rámutatott a sajtónak a végrehajtó hatalomtól való függetlenségére, mint a sajtószabadság legfontosabb követelményére. Beszédének ez a része készítette a miniszterelnököt felszólalásra. Élesebben szóltak a Tervezet ellen Bródy Ernő és Gál Jenő. Bródy teljesen feleslegesnek és céltalannak véli a Tervezetet, mely megbontja a sajtószabadság alkotmányjogi biztosítékát. Sürgeti az esküdtbíráskodás helyreállítását.

A Tervezet egyes szakaszaira tett részletes megjegyzések, kifogások, ellenjavaslatok közül csak a kaució valorizálása, az együttes felelősség, a hírnévrontás és a mentelmi jog megszorítása tárgyában elhangzott jelentősebb felszólalásokra kívánok még rövid visszapillantást vetni.

A kaució kérdésében Doleschall főként azt az elvi kifogást hangoztatta, hogy a kaució ellenkezik a sajtószabadsággal. Berkes Gáspár mint a lapalapítás akadályát kívánta annak megszüntetését. E kifogások elméleti igazságát nem lehet eltagadni. Más kérdés azonban a kaució behozatala vagy fenntartása és más annak a valorizálása. A Tervezet csak ez utóbbiról rendelkezik. Úgy az 1848-i, mint az 1914-i sajtótörvényünk, éppen Belgium példáját követve, mintegy a fokozatos felelősség ellenértékéül, elfogadta a kauciót a politikai lapokra, most tehát csak annak a kuriózumnak a megszüntetését célozza a Tervezet, hogy ma a kaució összege 4, azaz négy pengő.

Legbővebb megvitatásban részesült az együttes felelősség kérdése. A legtöbb felszólaló ezzel foglalkozott pro vagy kontra. A kérdés annyira ki is merítettett, hogy most már valóban csak a miniszter végleges állás foglalása van hátra, amit élénk érdeklődéssel vár az ankét volt tagjainak mind a három kategóriája. Akár jobbra, akár balra döntsön a miniszter a Tervezet 5—6. §-a felett, az az egy bizonyos, hogy a fokozatos felelősség mai szabályait oly irányban kell módosítani, hogy a stróman-állítást — ha nem tudjuk is kiirtani, de legalább megnehezítsük s a szerkesztői és kiadói felelősséget az eddiginél komolyabbá és realizálhatóbbá tegyük. Kétségtelenül túlzott volt Baumgarten Izidornak, magyar büntetőjogászaink ez egyik legkiválóbbjának, még 1882-ben ten az a kifakadása, hogy a fokozatos felelősség „jogi monstrozitás“, de annyi el nem vitatható, hogy ez a rendszer beéri az alaki igazsággal, lehetővé teszi a bűnbak állítását s így

ellenkezik a büntetőjog legfontosabb vezérelvével, az anyagi igazság keresésével, de mint privilégizálás, ellenkezik az alkotmányos állam alapelveivel: a jogegyenlőséggel is. Amennyire lehet, igyekezzünk azért a sajtóbüntetőjogot közelebb hozni a büntetőjog és az alkotmányjog e két vezérelvéhez. Csak üdvözölni lehet a miniszternek azt a kijelentését, hogy a fokozatos felelősség rendszere nem lényege a sajtószabadságnak, amely tételt az ellentáborból is helyesen hangoztatott Doleschall Alfréd. A helyes és megnyugtató megoldás nézetem szerint csak egy egészséges kompromisszum lehet a túlságosan liberális és ezért a visszaélésekre tág kaput nyitó fokozatos felelősségi rendszer és a túlságosan rideg s a sajtóvétségekkel szemben talán kellelően túlszigorú köztörvényi felelősség között. Ennek a bölcs megoldása vár a Novellára.

Érdekes, hogy abban az egyetlen pontban, hogy a strómanokat magukat bűnpártolók gyanánt büntetni kell, az ankét összes felszólalói, jogászok, hírlapírók, politikusok teljesen egyetértettek. Pedig mily nehezen örölte ki a bírói gyakorlat ezt a tételt, amely, íme, ma már közfelfogás lett. Nézetem szerint célszerűbb lenne ezt a cselekményt külön tényálladék (delictum sui generis) gyanánt állapítani meg, hogy a bűnpártolás elasztikus fogalma feletti jogászi aggályok és vitatkozások miatt egyes strómanok ki ne menekülhessenek. Ebben a tényálladékban aztán gondoskodni kellene a stróman-szerkesztők és -kiadókról is. Mert vannak álkiaók is, akiket azonban a bíróságok rendszerint felmentenek.

A hírnévrontás neve alatt kontemplált új tényálladék ellen már sokaknak volt aggályuk. Doleschall, Degré, Milotay és Váry azt hangoztatták, hogy nagyon bajos lesz ezt a tényálladékot a becsületsértéstől megkülönböztetni s rengeteg apró-cseprő s gyakran egészen alaptalan sajtóper indítására fog alkalmat nyújtani. Ezekben az aggályokban van bizonyos igazság. Ismerve a becsületsértések gyakoriságát (a háború előtti években átlag évente 158.896 feljelentés érkezett) bizton számíthatunk a hírnévrontás miatti feljelentések ezreire is. Ez a szempont azonban igazán nem lehet döntő egy reform helyességének és szükségességének az elbírálásánál. A kérdés az, hogy a mai becsületsértési szakaszok alkalmasak és kielégítőek-e a hírnévrontási esetek elbírálására? Erre aligha lehet határozott igennel felelni. A becsületnek annyira kívánatos védelmét mindenesetre ez az új, legenyhébb tényálladék felállítása is csak elősegítené s bizonyos visszatartó hatással is lenne az oly gyakran felületes hírlapi közlésekre.

Legmostohább elbánásban volt része a Tervezetnek a kártérítési eljárásról szóló 13. §. dolgában. Ennek a szakasznak a védelmére, emlékezetem szerint, senki sem emelt szót. Annál többen tettek kifogást, vagy legtöbben a teljes kihagyás iránt szólaltak fel. Mindjárt Magyar István hangsúlyozta, hogy nem helyes felbuztatni a feleket, hogy pénzt követeljenek a becsületsértésért nem helyeselte azt sem, hogy a bíró ily esetekben csak pénzbüntetést szabhasson ki, ami a civilis síkra való visszaesést jelentené. Ugyancsak kihagyandónak vélték e szakaszt Degré, Finkey, Papp J., Kenedy és Váry. Tényleg nagyon megfontolandó, hogy van-e szükség erre az újításra, tudniillik a büntetés helyett egyszerűen a kártérítés iránti eljárásra, ami ha bevált is Angliában, mint az angol mentalitással megegyező s több százados gyakorlat útján kifejlődött szokásjogi szabály, de nálunk szokatlan és felesleges kísérlet lenne. A sajtó- és a becsületvédelmi új törvényeink megengedik a sértett személy erkölcsi kárának a megtérítését is, de hogy ennek a kívánása esetén a büntetéstől teljesen el kelljen tekinteni, ez nem látszik kellően indokoltnak.

Még élénkebb vita folyt az ankéton a mentelmi jognak a sajtóperekben tervbevett megszorítása kérdésében. A sajtójogászok túlnyomó része,

így Magyar, Finkey, Halász melegen üdvözölték a reformot, mint a sajtó-eljárás gyorsítására és a törvényhozás erkölcsi presztízsének emelésére szolgáló kívánatos újítást s erélyesen rámutattak, hogy a mentelmi jog nem egyéni privilégiuma a törvényhozás tagjainak, hanem közérdekű jogosítvány, amellyel való visszaélés, azaz a képviselő-szerkesztőknek vagy -kiadóknak a sajtóperek elhúzására vagy megghiúsítására irányzott taktikázása, lehetőségének a kizárását maguknak a törvényhozás tagjainak kellene követelniük. Annál élénkebben tiltakoztak e reformterv ellen az ankét politikus tagjai, valamint a nem politikus Doleschall, aki azonban csupán azzal érvelt, hogy a mentelmi jogot nem lehet incidentaliter megszüntetni, mert a mentesség nem a képviselő személyéhez tapad. Ami tökéletesen igaz, de ma nem is erről van szó, csak e közjogi kivételes joggal egyesek által ildomtalanul űzött visszaélések meggátlásáról, amire pedig a sajtóeljárás gyorsításáról szóló szakaszok igenis alkalmasak. Részemről, ha itt is kompromisszumos megoldásról lenne szó, megfontolásra ajánlanám azt a gondolatot, nem lenne-e elég a mentelmi jog igazi és jogos indokának méltánylására az, ha a törvényhozás tagjai ellen csak a személyes szabadság korlátozását jelentő bírói intézkedések (előzetes letartóztatás, a szabadságvesztésbüntetés végrehajtása) lennének a kiadatástól függővé téve.

A sajtóankét tehát, ha elfogulatlanul ítéljük meg annak lefolyását, kétségtelenül jelentős esemény volt a magyar sajtójog fejlődési történetében. Miként az 1914-1 Sajtótörvény megalkotásához az alapgondolatokat az 1910-ben a Magyar Jogászegyletben tartott magas színvonalú vita érlelte meg, amely vitának az elnöke éppen a mai igazságügyminiszter atyja, Zsitvay Leó, az akkori legkiválóbb sajtójogász és a magyar nagybírák igazi prototípusa volt, úgy a mostani ankét is a gondolatok és javaslatok egész tömegét kapcsolta hozzá az ankét anyagául szolgált Tervezethez. Az ankéten elhangzott felszólalásokból kézzelfoghatóan kiderült, hogy az 1914-i Sajtótörvény, mely csak új, megifjított kiadása volt az 1848-i első Sajtótörvényünknek, bármennyire kiváló alkotás, mely alapelveiben és főbb rendelkezéseiben továbbra is fenntartandó, de egyes intézkedései az utolsó évtized alatt elharapózott újfajta visszaélések leküzdésére nem elég hatékonyak. A Sajtónovella mielőbbi megalkotása tehát csakugyan szükséges, ha nem akarjuk, hogy a visszaélések lavínája betemesse vagy demoralizálja az egész napisajtót. Egyéb kérdések, így az ankéton felvetett sajtókamara felállítása, még nem érettek meg annyira, hogy már az égetően sürgős Novellába felvétesse. Ha nem helyezkedünk is a Kenedy Géza elutasító álláspontjára,¹ sőt részemről a sajtókamara gondolatát úgy a sajtó munkásainak a plutokrata k adókkal szemben való hatályosabb védelme, mint a napisajtó színvonalának emelése érdekében kívánatosnak tartom — ennek a megvitatása külön ankét s megvalósítása külön törvény feladata lesz.

A mostani Novella feladatául elég, ha a közismert sajtóvisszaélések lehető kiküszöbölését és a sajtóeljárás annyira kívánatos gyorsítását állapítjuk meg.

FINKEY FERENC

¹ L Magyar Szemle V. k. 4. az. 339—341. l.

MÉRNÖKÖK ÉS SZAKEMBEREK A KÖZIGAZGATÁSBAN

A KÖZIGAZGATÁS nehéz aktuális feladatairól, lehet mondani: kríziséről a Magyar Szemle is több cikket hozott már. Nekem most legyen szabad e kérdést a mérnök, s általában a nem-jogász szakember szemével nézнем meg közelebbről.

A közigazgatási nehézségek főokát abban kell keresnünk, hogy a szakemberek nincsenek a közigazgatásban is az őket megillető helyen. A munkaterületnek eddig elhatárolt része az úgynevezett fogalmazási körzet, melynek egyes részeiben ténylegesen sok szakdolgot intéznek, sőt az intézkedésben is ez a döntő szempont, mégis ott ma a jogvégezettek mellett szakemberek nincsenek, noha ma már maga az élet mind több szakszerűséget és közgazdasági tudást követel a hivatalokban.

A gyakorlati megoldás: a köztisztviselők minősítéséről szóló 1883. évi I. törvénycikk megváltoztatása. Ez az elavult és hibás minősítési törvény 3. és 5. §-ában egyszerűen kizárja a mérnököt és általán a szakembert a közigazgatási pályán való érvényesüléstől, mert a fogalmazási szaknál való alkalmaztatásnál megkívánja a teljes jogi tanfolyam szabályszerű bevégzését. Mindössze az 5. §. I. 4. pontjában annyit enged meg, hogy különleges szaktudást igénylő ügyek ellátására a minisztériumokban szakemberek is alkalmazhatók.

Ebben az időben, a törvény előkészítésénél más, egyenrangú szakfőiskolák nem voltak, csupán a tudományegyetem, ennél fogva azokkal nem is számolhattak még a törvény megalkotásánál. A mai viszonyoknak megfelelő, organikus, új minősítési törvény meghozása azonban ma már elengedhetetlen. A mérnökség kívánsága lényegében az, amint az a mérnöki egyesületek tárgyalásain is kiderült, hogy az adminisztratív szolgálatra jogosító iskolai minősítés tekintetében a technikai főiskolai oklevél a jogi képzettséggel kifejezetten egyenrangúnak ismertessék el. Gyakorlatilag a vezető elv az legyen, hogy minden téren, ahol szaktudás kell, ott szakemberek tényleg alkalmazandók, nem pedig csak alkalmazhatók; a hivatalokban a műszaki jellegű szakosztályok élén csak szakemberek álljanak; a minisztériumok elnöki osztályainak Összetétele is vegyes legyen. Ugyanebben a szellemben kívánkozik a reformálás a minisztériumokon kívül különösen a városokban, hol az igazgatási ügyek nagyobb része műszaki természetű, de továbbmenve, kívánatos ez a vármegyék igazgatásában is, le egészen az alsó tagozatokig. Például a járásokban sincs ma mérnök vagy gazdasz, akik a népet házuk felépítésénél vagy földjük művelésében gyakorlati tanácsokkal ellássák.

Ha a mérnökség elfoglalja a maga természetes helyét az igazgatásban is, ha a szakképzettségű tisztviselők önálló hatásköre és működési jogköre biztosítottatik, ez szilárd alapja lesz a szakszerű és gyors, közvetlen igazgatásnak a mai hosszadalmas kettősség helyett, amikor a műszaki vonatkozású ügyek felülbírálatra még egy jogi osztályba is kerülnek, — és ezzel kifejlődhetnék a közigazgatásnak sokat emlegetett és tárgyalt, de a valóságban mindeddig nélkülözött egyszerűsítése is. Döntő csatát nyerne ezzel az egy lépéssel a takarékosági gondolat, jelentős hasznot hozva a közérdeknek. Ez a reform a szabad pályán levő mérnököket is közelről érinti, mert a mérnök-köztisztviselői pályának életviszonyait javítva, az a magánmémöki kart illető tervezési és vállalkozási munkakört ennek teljesen át fogja engedhetni,

megtartva csupán a legfelsőbb irányító, vezető és rendelkező szerepet magának.

A magyar mérnökségnek két évtizedes törekvése ez, amit a háború sodort le az érdeklődés porondjáról. A Magyar Mérnökök és Építészek Nemzeti Szövetsége kezdeményezte újra az akciót a békekötés után, amire a közigazgatási reform újabb hangoztatása adott alapot. Másrészt aktuálissá tette akkor a védekezést az elmúlt években kísértetként közöttünk lebegő tisztviselői létszámcsökkentések réme, aminek végrehajtását főleg a szakemberekkel hozták összeköttetésbe. Egymásután számos felterjesztés intéztett a kormányférfiakhoz, az országgyűléshez. Végre 1924-ben a mérnöki és egyéb összes szaktestületek tömörülve, egyenesen felkérték a Magyar Mérnökök és Építészek Nemzeti Szövetségét, hogy most már valamennyiök nevében álljon a mozgalom élére. így jött létre az a memorandum, amit tíz szaktestület jegyzett, a mérnökökön kívül a gazdaszok, orvosok, állatorvosok és gyógyszerészek, s amit közös küldöttségben, 1927-ben átadtak a kormánynak, mikor is a legmelegebb biztatásban részesültek. Azóta főleg arra törekedtek, hogy egy minisztériumközi értekezlet hívassék egybe, amelyen a netán ellenkező véleményen levők indokait meghallgassák és a nézetbeli eltéréseket okszerű meggyőzéssel igyekezzenek kiegyenlíteni.

A kérdést ma újra aktuálissá tette és a megbeszélésre is igen alkalmat adott volna a közigazgatás rendezéséről szóló új törvény előkészítő tárgyalása, amely törvény, sajnos, a kérdésre nincs figyelemmel. Mint a Magyar Mérnökök és Építészek Nemzeti Szövetségének elnöke, a közeli napokban megtartott évi közgyűlésünkön beszámoltam a helyzetről, s a közgyűlés határozatához képest igyekszem most az érdeklődést a kérdésre felhívni. A mérnökség jogosult törekvésnek tartja ezt. Nézzünk körül a magánéletben, hol senki sem jogosult felülvizsgálatni egy mérnöknek, építésznek vagy orvosnak és gazdasznak szakvéleményét egy jogvégzett emberrel és nem is bizza a döntést jogászra, mint ez az állami adminisztrációban csaknem az egész vonalon történik. A mérnök a műegyetemen kötelező tárgyként közigazgatási jogot is tanul, van tehát előtanulmánya a közigazgatási pályára, míg a másik oldalon ez a kívánatos viszonyosság többször hiányzik. A mérnök szükséges továbbképzését egyébiránt meg lehet szervezni, hogy a kellő felkészültséggel menjen a közigazgatási pályára, ahol újabban a jogászi felkészültség nívóját is emelni kívánják.

A mérnökségnek eddig is nagy küzdelmeket kellett vívnia mai pozíciójáért. Nem beszélek az ókori, ma már mosolyt fakasztó felfogásról, amely a mérnöki, építési munkát a rabszolgáknak való teendőik közé sorozta; de idézem a magyar mérnökség küzdelmeinek sikeres étape-jait, melyek során győzelmesen megszervezte egyszerű ipartanodából a ma világhírű tudósairól ismert királyi József-műegyetemet, majd kivívta ennek részére a műszaki doktori cím adományozásának jogát, — amely jogot még a soproni m. kir. Bányamémöki és Erdömémöki Főiskola részére is kérjük — megszervezte a műegyetemen a közgazdasági szakosztályt is, mely közgazdaságtudományi doktori címet adhat, végül megalkotta a mérnöki rendtartásról szóló 1923. évi XVII. törvénycikket, mely a mérnökök erkölcsi és anyagi érdekeinek oltalmára és előmozdítására egy hatóságot: a Budapesti Mérnöki Kamarát alapította.

A küzdelem nem lankadhat a köztisztviselők minősítéséről szóló törvény revíziója érdekében sem, annál kevésbbé, mert ez a törekvés az önségítés elvén keresztül a nemzeti érdeket is szolgálni kívánja. Azért appellál a szak-képzettség tisztán tárgyi alapon most már a nagy nyilvánosságra, az elfogulatlan közvéleményre, ennek támogatását kérve.

Mi mérnökök bizalommal nézünk a jövő idők még átláthatlan kódébe.

Évszázadok hagyományát őrzik nálunk a jogászok, de mi lelkesen és türelemmel várjuk a tavaszi napfény felcsillanását. Ha szó lehet új értékelésről az irodalomtörténetben és a történetírásban, mert ez a szellemi élet állandó változásainak természetes következménye, akkor a szaktudás is joggal kérheti a mai korban a maga újraértékelését. Ez az út vezet a teljes igazsághoz.

Ma már az egész közelet irányítója valósággal a műszaki szellem, mely gazdasági életünket és művelődésünk képét is megváltoztatta. A tényleges vezetésben is előbb-utóbb osztozni fognak a mai vezetők a mérnökökkel, mert a mérnöki szellemé a jövő!

DALMADY ÖDÖN

AZ ÖREGCSERKÉSZET ÚJ ÚTJAI

A CSERKÉSZMOZGALOMNAK eddigi életében is egyik legnagyobb hiányossága, ennél fogva a legtöbb vitára alkalmat adó problémái? volt a cserkészzet és a serdült ifjúság egymáshoz való viszonya. Ez a probléma, amelyet nálunk közönségesen „öregcserkész-problémának“ hívnak, abban áll, hogy a cserkészszmét eddig nem sikerült teljes mértékben átlátni a fejlettebb korú fiúk életébe, és az erre irányuló kísérletek teljes megoldást adni nem tudtak.

A probléma megoldásához mindenesetre aránylag könnyebben hozzásegít az a körülmény, hogy azok az okok, amelyek itt közreműködtek, a legnagyobb részben ismertek előttünk. Ezek elsősorban szociális, másodsorban gazdasági okok és a hatásuk abban nyilvánul, hogy lassan megszüntetik azt a kapcsolatot, ami most a már az életbe kilépő fiú és a mozgalom közt fennáll. Véleményünk szerint azonban nagy súllyal esik a mérlegbe a cserkészszmék helytelen felfogása és interpretálása is, ami főleg azokban az ismert mondasokban jut kifejezésre, hogy „már kinőttem a cserkészzetből“, vagy „már öreg vagyok“. Kétségtelen, hogy ezek a „kiöregedettek“ egész életükre magukkal fogják vinni a cserkészszellem dús és gazdag örökségét, de egyúttal az is bizonyos, hogy tudat alatt állandóan fogják a cserkészzetben eltöltött évek hiányát érezni. Ismert jelenség, hogy amint a fiú az iskola többé-kevésbé irreális világából az élet reálisabb világába lép, a legtöbb esetben éppen akkor szakítja meg a mozgalommal a kapcsolatot, amikor a legnagyobb szüksége lenne rá.

A közönség tudatában is szerepel az a téves hit és felfogás, hogy a cserkészmozgalom tulajdonképpen egy olyan pedagógiai mozgalom, amely a serdületleneket van hivatva nevelni és hogy a fiú egy bizonyos korban (18—20), amelyet Angliában „Rover-kornak“ neveznek, ott is hagyja a mozgalmat.

Erre a felfogásra jellemző az a levél is, amelyet 1927 novemberében Bernard Shaw intézett hozzám és amelyben ezt mondja: „Nagy jelentőséget tulajdonítok a cserkészmozgalomnak, amely az első kísérlet az emberi társadalom serdületlen tagjai életének organizálására, mert a helyett, hogy a nevelés ürügyével bebörtönöznék gyermekeinket, neveli őket és megakadályozza abban, hogy a szüleiket bosszantsák.“

A társadalom nagy része elfelejti, hogy a cserkészmozgalom voltaképpen világszemléleti nézőpont, a keresztény etika alapján, így tehát valaki a haláláig cserkész lehet és valóban ez volna az ideális.

A társadalom szempontjából természetesen a fontosabb szerepet az úgynevezett Rover játssza, amelyet nálunk hibásan „öregcserkésznek“ kereszteltek el, mert testileg és szellemileg fejlettebb, mint öccse, a cserkész. A cserkész, a „boy Scout“, voltaképpen nem más, mint a Rover előkészítése,

mert a Rover magát az életet képviseli. Értékesebb és fontosabb a társadalomra nézve, mert hiszen hosszabb ideig Rover valaki, mint cserkész és az a kor, amelybe akkor lép, már sokkal alkalmasabbá teszi arra, hogy komoly értelemben vett tevékenységet fejthessen ki.

A korábbiakban már használtuk a Rover szót és mintegy kölcsönvettük a teljes érthetőség kedvéért a későbbiekből, most tehát ezt a fogalmat szeretnők vizsgálat tárgyává tenni.

A Rover-mozgalom annak a nagy úrnek az áthidalására szolgálna, ami a mozgalom szempontjából a serdültek és serdületlenek közt van; — alapjai éppen oly mélyen gyökereznek Anglia szellemében és hagyományáiban, mint a cserkészmozgaloméi.

Mint csak másodsorban idetartozót mondjuk el tájékozás végett, hogy Baden-Powell már 1915-ben foglalkozik a Rover-problémával a „Young Knights of the Empire“ (A birodalom ifjú lovagjai) című könyvében, itt azonban még csak sejteti a későbbi terveket, mert csak 1917-ben bízta meg De Burgh ezredest a Rover-szabályzat gyakorlati kidolgozásával. Aztán 1922-ben megjelenik a *Rovering to Success* (cserkészlet a siker felé), amely annyira korszakalkotó könyv, mint a szerző immár világhírű könyve, az 1908-ban megjelent „Scouting for Boys“.

Ezt a könyvet aggódva várták az emberek. 1922-ben négy évre vagyunk a háború befejezésétől, de az általános közérzet az, hogy a háború még folyik. Erre az időre esnek a nagy gazdasági zavarok: a közismert angol szénbányász-sztrájk, általános és messze kiható gazdasági válságok és a tőzsdék hirtelen lanygulásai. Amikor a világ szinte olyan volt, mint az az ember, akin veszélyes operációt hajtottak végre és még nem tudja, megéle vagy sem. Ez volt az a korszak, amelynek lázas és nyugtalan, kétségbeesett világába új, meglepő és nagyszerű gondolatokat hozott egy könyv, amelyet olyasvalaki írt, akit az emberek már eddig is közel éreztek a lelkükhöz. A hatása hihetetlen volt. Az emberek ebben az időben csaknem valamennyien képtelenek arra, hogy mással foglalkozzanak, mint az anyagi jólét problémáival. A nagy külső események, a félelmes kilátások, ha hatásukat mi magunk közvetlenül nem érezzük, nem indítanak meg bennünket. És mennyire különös, hogy éppen a kor egyik legnagyobb nemzetgazdásza, aki annak idején felemelte a szavát a trianoni és versailles-i békék túlkapasai ellen, találta meg a szavakat arra a lehetőségre, hogy hamarjában olyan eszméknek kell jönniök, amelyeket ennek a könyvnek a szerzője kifejtett könyvében.

Keynes ezt írja 1920-ban: Mióta ember az ember, soha ilyen halvány lánggal nem égett lelkében az általános emberinek tüze. És ennek az az oka, hogy még nem szólalt meg az új nemzedék igazi hangja, már pedig a vélemény csak akkor válik testté, ha megtalálta hozzá a szavakat. És mintha, tudat alatt, a cserkészetre célozna, mikor azt mondja: „Az eljövendő évek arcát nem az államférfiak cselekedetei fogják megrajzolni, hanem a rejtett áramlások, amelyek szüntelen mozgásban vannak politikai történet felszíne alatt és amelyekről senki sem mondhatja meg előre, hol fognak felbukkanni. Csak egyetlen egy módon tudunk befolyást gyakorolni e rejtett folyamra, úgy, hogy elindítjuk a tanítás és képzelet amaz erőit, amelyek megváltoztatják világnézetünket. Az eszközök az igazság hangoztatása, az illúziók fátyolának fellebbentése és a szív és lélek nevelése.“

És a *Rovering to Success* tökéletesen megfelel ezeknek a gondolatoknak, Abból az axiómából indul ki, amelyet Benthamnek tulajdonítanak, de amelyet már Leibniz hangoztatott, „úgy cselekedjünk, hogy olyan sok jó történjék, amennyi csak lehetséges és hogy olyan sok boldogság áramoljék mindenkire és mindenre, amennyit csak magukba fogadhatnak“.

A könyv egy nagy általános emberi kérdést vet fel, a boldogságot és

azt kérdi, mi az, ami az életünket a boldogságra vezeti. A bevezetés feladja a kérdést és a legutolsó fejezet megadja a feleletet. A cserkészlet az, ami a boldogság elérésének egyik biztos földi útja.

Abból a közismert angol közmondásból indul ki, hogy „paddle your own canoe“, ami magyarul azt jelenti, hogy „kormányozd a csónakod magad“. És ez a mondás, ami bátorságot, tettekézséget, önállóságot, meg gondoltságot jelent, voltaképpen maga a cserkészszellem. A könyv lapjain megjelenik az ifjú, aki az élet folyóján evez és akinek az útja veszélyes sziklák közt vezet a boldogság kikötőjébe. És keskeny az út a sziklák között. A sziklák: a játékszenvedély, mértéktelenség, a nemi kicsapongások, a politikai szélsőségek és a vallástalanság.

És a könyv stílusa már nem harcoskedvű és robbanó, mint a „Scouting for Boys“-é. Az írója már nem fiatal, ezt maga is érzi és könyve inkább derűs nyugalmat, megállapodottságot és életbölcseletet sugároz, mint forradalmat. A logikája kitűnő, a megfigyelései olyan embert tükröznek vissza, aki hatvan esztendő óta járt nyitott szemmel a világban és bírja a kifejezés nagyszerű adományát. És stílusa hihetetlenül közvetlen. Egy helyen azt mondja: „gyakran tévedtem én is a helytelen útra. Megkóstoltam az élet keserűségét és édeségét, tehát nem beszélek hasból“.

Bédier gyönyörű regénye, a „Tristan et Iseult“, Wagner csodálatos zenedrámái és az angol prerafaélita festők ecsetje elhozta közénk a kelta lovagkor minden bűbáját. Egy ilyen operai estének vagy képtárlátogatásnak sokáig a hatása alatt voltunk és élénken vésődött az emlékezetünkbe Tristan, Parsifal vagy Lancelot alakja. Hogy Arthur valóban élt-e, az nem fontos. A Jersey-szigetéről való Wace krónikás elmondja a „Histoire des Bretons“-ban, hogy Arthur király és udvara a lovagok eszménye, és a király alakja a lovagi szellem legideálisabb megtestesülése. Ez az udvar a legkiválóbbak találkozóhelye s ezek közül tizenketten alkotják a „kerek asztalt“, amely köré bizonyos esteiken összegyűlnek a lovagok, hogy beszámoljanak arról, amit a világban végeztek.

A mai Arthur-lovag a Rover és az ő számára mai igényekre van váltva és napjaink nyelvére van fordítva a lovagkori eszmény. A mottójuk „service“, ugyanaz, ami Arthur korában volt. Szolgálat. Vigasztalni a szenvedőket, megvédelmezni az elnyomottakat, egyszerűen másokon segíteni. A boldogságot az a tudat adja, hogy másokon segítettünk.

A „Sikerkereszlet“ megindította a mozgalmat és gyorsan élénk vitára adott alkalmat. Nemsokára jelentkeztek a megoldás nehézségei és a mozgalom egész sereg kisebb-nagyobb építője vonult tollával harcba a Roverügyért. Dr. Griffin, akinek a neve már összeforrt ezzel a kérdéssel, híres könyvében, a „The Quest of the boy“-ban azt javasolja, hogy ami a külsőségeket illeti, vegyék át az Arthur-korabeli szertartásokat és formaságokat, ami pedig a mozgalom lényegére vonatkozik, nagyszerű gondolatot hozott a cserkészszertartásoknak úgynevezett „Quest“-ekre való felosztásával. Ezek a Questek nem egyebek, mint a Roverek által értelmezett cserkészszertartások. (A quest szó keresést, kutatást, nyomozást jelent s minthogy megfelelő magyar szót találnunk nem sikerült, leghelyesebben „feladat“-nak fogjuk nevezni s ez a szó, amellyel a következőkben a Questet helyettesíteni fogom, körülbelül annyira felel meg az angol szónak, mint a „Scout“ a cserkésznek.)

A cserkészlet gyakorlati megvalósításának lényege a maga egészében megy át a Rover-mozgalomba. Ez három részből áll: megfigyelés, következtetés, szabadtéri élet, mint az önállósághoz vezető tényezők, az örsi rendszer, mint a felelősségérzet alapja és a specializált tanítás. A szakkönyvek útbaigazítást adnak abban, hogy milyen módon kell a Rovernek interpretálnia

a törvényeket, de a tulajdonképpeni feladat mégis erős próbára teszi az egyéneket, csak hosszas megfigyelés árán lehet eredményt elérni s ezért Griffin csak a cserkészzetben mér bizonyos időt eltöltötteknek javasolja, hogy Feladatokkal kezdjenek foglalkozni. Ilyen módon minden Rovert körülbelül úgy kell elképzelni, mint egy szakembert a maga feladatkörében, aki e mellett természetesen nem maradhat egyoldalú és nem hanyagolhatja el a többi törvényeket sem.

Ezek előrebocsátása után azt fogjuk vizsgálni, hogy milyen módon dolgozik a Rover az általa választott vagy neki javasolt feladat kidolgozásában. A rendszer a következő. Például az első törvénynél, ami eredeti fogalmazásban így hangzik; „a cserkész becsületében bízni kell“, a feladatokat két részre osztja: elméleti és gyakorlati részre. Az elsőhöz bizonyos értelmező javaslatokat sorol és mintegy kijelöli az előkészítő munkát. Például megbeszélést tartani Őrsönként (hat-tizenkét fiúból álló egység) vagy rajmiként (több űrs együtt) az egyes alább következő problémákról azzal, hogy a minél tágabb körben való megvitatás által helyes és célszerű gyakorlati megvalósításokat sikerüljön találni. Ilyen kérdés lehet például:

- a) különböző becsstelenségek a mindennapi életben,
- b) az igazság és a tévedés összeütközései az orvosi és más tudományok felfedezései történetében,
- c) az igazság szerepe a hírlapirodalomban és reklámozásban,
- d) az igazság szerepe a történelem nagy alakjainak életében.

Ami ezeknek a kérdéseknek a gyakorlati megvalósítását illeti, ez meglehetősen egyéni. Ilyen lehet például az űrsi megbeszélések és viták eredményeit rendkívüli vagy különösen nehéz esetekben gyakorlatilag áikalalmazni, vagy meghívni a cserkészeten kívül álló olyan üzletembereket vagy más szakfőfiakat, akik a kérdéstről gyakorlati előadást tartanának.

Hasonló módon veszi tárgyalás alá a második törvényt, de itt már az ebben a kérdésben passzív cserkészzel szemben előtérbe lép a Rover aktivitása, tudniillik az ő feladata tágítani és nagyobbítani a mozgalmat olyan módon, hogy a társadalmon belül dolgozó Roverek mintegy a társadalom élesztőjének szerepét vegyék át. Ezt pedig úgy lehet elérni, ha beviszik a cserkészeszmet az állam politikai életébe: közvetlenül a népképviselőt, illetve a szavazás, közvetlenül pedig az államhatalmi funkciókban való részvétel útján.

A harmadik törvény témaköre a karitatív tevékenység, az embertársakon való segítség problémája. Ez a feladat csaknem változatlanul jött át a cserkészetből s ami speciálisabb és elhatároltabb benne, az csak abban áll, hogy ez a feladat a Rovernek a cserkészhez mérten nagyobb testi és szellemi erejéhez képest nagyobb kíváncsisággal áll elő. Ugyanis ehhez a feladathoz tartozik az úgynevezett „elsősegélynyújtás“, vagy ami Angliában közismert: vérfelajánlás vértömlesztés céljaira.

A negyedik cserkészfeladat a cserkészvezetés munkája. A cserkészzetben az idősebbek tanítják és vezetik a fiatalabbakat.

Az ötödik feladat az úgynevezett „Quest of Beauty“, küzdelem mindaz ellen, ami csúf a világon, akár etikailag, akár formailag. Mint előkészítő munka csatlakozik ehhez a feladathoz a művészetek valamely ágával való aktív vagy passzív foglalkozás; tanulmányoznia szépség szerepét az ember életében, továbbá tanulmány tárgyává tenni ugyanezt átvitt értelemben, például az emberek cselekedeteiben, világnézetükben, eszméikben stb.

A hatodik feladat a Rover részvétele az állatvédelemben.

A hetedik az önfegyelem és a tudatosság feladata. Ez a feladat az, amely a legmélyebben markol bele a Rover magánéletébe. Azoknak, akik ezt a feladatot választják, tanulmány tárgyává kell tenni a különbséget az önkéntes

és kötelező, vagyis a külső és a belső fegyelem között. Valamennyi feladat között ennek a legkönnyebb az elméleti és a legnehezebb a gyakorlati megoldása, mert itt a Rovernek keresztül kell törnie magát a megszokáson, félénkségen, szégyenlősségen, beidegzett hibákon és teljes igyekezetét arra kell szentelnie, hogy benső énjét hozzáidomítsa a törvényhez.

A nyolcadik feladat az egész Rover- és cserkészmozgalom legangolabb része, mert ez a feladat az úgynevezett „Quest of happiness“, a boldogság feladata. A gyakorlati megvalósítás itt a mások boldogságának elősegítésében áll. Annak a Rovernek, aki ezzel foglalkozik, illetve ezt választja tanulmánya tárgyának, tisztában kell lennie az élet értelmével és főleg azzal, hogy az a mozgalom, amelyben él, egyik biztos útja a boldogság elérésének. Ennek a feladatnak gyakorlati részéhez tartozik például beteg vagy nyomorék gyermekek látogatása és a szokásos úgynevezett „karácsonyi jöttet“, de ezek nem szigorúan ehhez a feladathoz tartozó tevékenységek, hiszen ezt megtaláljuk az ezzel a feladattal parallel haladó harmadik törvényben is.

A takarékoság elve a Rover életében igen fontos tényező és ez a tárgya a kilencedik feladatnak.

A legutolsó feladat a lelki élet. Ez a törvény az egyik legfontosabb mozgatórugója az egész mozgalomnak és ez a törvény tükrözi vissza talán legpregnansabban a cserkészeszmet, mint világszemléleti nézőpontot. A cserkészmozgalom a keresztény etika alapján áll, a mozgalom ezen épül fel, így tehát azt mondhatjuk, hogy a cserkészszempont egyúttal értékmérő is. S miután az európai és az amerikai jogrendszerek is erre a nézőpontra helyezkedtek, amennyiben a keresztény etikát vették a jog helyessége értékmérőjének, ez azt eredményezi, hogy az, ami cserkészszempontból helyes, egyúttal jogos is és megfordítva. Ennek a feladatnak megvalósítása a tudatos lelki élet; és ami mindennek irányítását és előkészítését illeti, ezt gyakorlatikusan az őrsi megbeszélések is szolgálhatják.

Ami pedig az új rendszernek, a feladatokkal való munkának, a bevezetését illeti, a „kerek asztal“ kifejezés az eddigi „Örs“ vagy „raj“ elnevezés helyett nem jelent másféle alakulatot, hanem csak az eszmének egy külsőségekben való kifejezésre juttatását.

Ez az új rendszer lehetőséget nyújt arra, hogy az egyes asztalkörök egymással állandóan érintkezhessenek, olyan módon, hogy a feladatokról és a Roverekről nyilvántartást vezessenek, amelyet aztán állandóan bővíteni kell az új felfedezésekkel és ötletekkel és ezt a nyilvántartást az összes többi asztalkörök tagjai is láthatják. Ez a rendszer igazán nagy nyeresége a tanításnak és tanulásnak és ezt szolgálja még a tanácsadás és a felvilágosítás is. A tanácsadást legcélszerűbben a parancsnok végzi és egyike a legnehezebb kérdéseknek, mert nagy emberismeretet és tapasztalatot tételez fel. Igen gyakran csak hosszas tanulmányozás alapján sikerül valaki számára megfelelő „Questet“ javasolni. Angliában szokás a mozgalmon kívül állókat is bekapcsolni és tanácsadásra felkérni. A tanácsadó aztán nemcsak a feladatnak a kiválasztásában, hanem ezen belül is állandó segítséget nyújthat, például felhívja az illető Rover figyelmét a szakirodalomra.

A havonként vagy hetenként tartandó összejövetelekre meghívják egy másik „kerek asztal“ tagját, aki itt mint a saját gyülekezetének reprezentánsa szerepel és tapasztalatairól és megfigyeléseiről otthon beszámol.

Ami pedig a mozgalom egyéb külsőségekben való kifejezésre juttatását illeti, azok csaknem változatlanul jöttek át az angol lovagkor hasonló szertartásaiból. A felavatandó Rovernek egy próbaévet kell kitöltenie, majd miután meggyőződtek arról, hogy a feladatokkal való foglalkozásra alkalmas, megfelelő szertartás kíséretében felavatják. A felavatandónak ilyenkor egy katekizmus-félét, az úgynevezett „Vigil“-t kell áttanulmányozni, mely

lelkiismeretvizsgálatot céloz. Maga a felavatás rendszerint egy régi angol templom gótikus ívei alatt történik és az avatási szertartás ugyanaz, mint amikor a középkori „Squire“-t avatták lovaggá (kézmosás, karddal vállraütés). Ezek a külsőségek ünnepélyes jelleget akarnak az aktusnak adni; a felavatandónak egy, egész életre szóló benyomást.

A Roverek, ha ezt a munkát a fent vázolt irányban hajtják végre, olyan szolgálatot tehetnek nemzeteiknek, amilyent csak a múltnak legönfeláldozóbb optimistái gondolhattak el. A különböző nemzetek Roverei idővel úgy csoportosulhatnak, hogy erőiket a mindnyájuknak közös ideálok megvalósítására fordíthatják.

A Rover-mozgalom egyelőre még' idegen Magyarországon, de már komoly kísérletek történtek arra, hogy ezeket az eszméket nálunk is meghonosítsák, természetesen a speciális magyar viszonyokhoz alkalmazva. Ezeknek az eszméknek a helyes keresztülvitelével eltűnne a cserkészmozgalomból a cserkészlet és a serdült ifjúság egymáshoz való viszonyának fenyegető válsága.¹

HEGEDŰS ADAM

AZ ANGOLSZÁSZ RENDŐRSÉGEK VÁLSÁGA

MI MAGYAROK, ha nagyon meg akarjuk dicsérni rendőrségünket, azt szoktuk mondani róla, hogy eléri immár a külföldi rendőrségek színvonalát is. Sajtóban s a közélet egyéb véleményhirdető helyein ez a dicséret netovábbja. Hogy persze a külföldi rendőrségek milyenek, azt a legtöbb nyilatkozó nem tudja, hiszen semilyen komoly ellenőrző adata nincsen. Ha egyszer külföldi rendőrség, szükségszerűen jobbnak kell fennie, a dicséret tehát nem okoz nagyobb gondot és mindenestre jól esik. .

Ezek a kitűnőknek tartott külföldi rendőrségek pedig mostanában bizonyos válsági tüneteket mutatnak. Némely helyen a válság egyenesen odáig megy, hogy a közbizalom kérdését vetik fel a rendőrségekkel szemben. Kivált az angolszász rendőrzési rendszerekkel vannak ily bajok s ezeknek a megvilágítása hálás tanulságokkal járhat ránk, magyarokra is.; Időszerűséget az angol nemzeti rendőri rendszer most folyó átvizsgálása ad a dolognak és hogy ez a nagyarányú vizsgálat az Északamerikai Egyesült-Államok közvéleményét is állásfoglalásra készíti saját rendőrségével szemben. A North American Review legújabb száma egyenesen azt kérdi, érdemes-e az Unió lakosságának egyáltalában fenntartani továbbra is a mai rendőrzési rendszert, melynek haszna a költségekkel távolról sincsen arányban s mely mellett minden ipari és kereskedelmi ág saját külön rendőrségről kénytelen gondoskodni.

A rendőri szervezetek életében valóban páratlanul álló jelenség, hogy olyan világhírű és mindenütt mintául elfogadott testület, mint a londoni Metropolitan Police, olyan arányú és olyan hosszú időtartamú vizsgálatnak legyen alávetve, amilyenné ez a mostani kifejlődött. Október 10-e óta ül a Metropolitan Police, sőt vele együtt az egész Police System a vádlottak padján. A parlamenti és parlamenten kívülivadak ugyancsak a Metropolitan Police ellen hangzottak el, az angol jogérzés menten az egész ország teljes

¹ Bármily érdekes és tiszteletreméltó is a fönt rajzolt angol törekvés, átültetésére mai viszonyaink közt éppoly kevés kilátás van, mint az angolok gót templomait és előhaladt szociális viszonyait sem tudjuk átültetni. Hogy a magyarság szomorú realitásai mily változtatásokat eszközölnek, a cserkészleten, ez ki fog derülni jövő számunkban a cseh uralom alá került magyar ifjúság Sarló mozgalmának ismertetéséből.

rendőrzését átvizsgálhatja. Országos nyilvános nyomozás folyik tehát az összes angol rendőrségek és rendszereik ügyében, mert a brit felfogás a brit lélek alkotásának tartja a brit Police Systemen s ezért a bajoknak erősen szemükbe kíván nézni.

Az a különleges királyi bizottság, mely ezt a vizsgálatot vezeti, feladatát a következő négy pontba foglalta: 1. megállapítani a rendőrség jogait és kötelességeit a bűnügyek nyomozásainál; 2. kinyomozni a rendőrségi kihallgatásoknál az eddigi gyakorlat szerint használt módszereket; 3. jelentést tenni arról, mennyiben volt tekintettel a rendőrség a polgárok jogaira és személyes szabadságára, mennyiben az igazságszolgáltatás érdekeire, mennyiben felelt meg eljárása a bűnvádi perrendtartás betűjének és szellemének; 4. javaslatot tenni a rendőri hatalom és kötelesség helyes gyakorlása tekintetében.

A királyi bizottság teljesen független testület, egyedül a királynak tartozik felelősséggel. Amint Lee lord, az elnök kijelentette, angol polgárok, férfiak és nők, az állam fenntartói egybegyűltek itt, a nélkül, hogy valamely testület, érdekképviselőt küldte volna őket, a nélkül, hogy szakemberek volnának rendőri ügyekben. A rendőrzés rendszerének kivizsgálására vannak itt, ítéletük megfellebbezhetetlen lesz s a királynak irányt fog adni a rendőrzési rendszer átszervezésénél.

A bizottság eddigi eredményei rövid összefoglalásban az alább következők.

Az eljáró angol rendőrközegeknek a gyakorlatban nagyon tág lehetőségük van a szabad elhatározásra, viszont ha hibáznak, nemcsak magukat, hanem az egész rendőrtestületet is sokkal hamarabb rossz színben tüntetik fel. A rendőri brutalitások hangoztatását részben a védőügyvédek suggerálják vádlottjaiknak, részben pedig ezt az egész gondolkört, a third degree-nek nevezett könyörtelen, színpadias és vad vallatást módszer hangoztatását irodalmi pszichózisnak lehet tulajdonítani. Az új kalandos irodalom termékei, a detektívtörténetek s az ilyenfajta színdarabok legnagyobb részben Amerikából kerülnek Angolországba, Amerika rendőri rendszere pedig a third degree-től nem idegenkedik. Londonban rémdarabokat játszanak a legtöbb színházban, melyek a legizgatóbb és legvadabb „vallatásokat“ mutatják be közönségüknek, mindez tömegszuggesztiót teremt s a közönség valóban azt hiszi, hogy a rendőrségen így dolgoznak.

A rendőrségnek azonban a vallomások kieroszakolása tekintetében nincsen meg az a „hatalma“, melyet a nagyközönség hisz. A háború után a rendőrségi nyomozás elterjengősödött. ez általános iránynak megfelelően a vallatások is sokkal szélesebb alapokon történnek. A háború új szellemet teremtett az élet minden terén s itt a rendőrség sem lehetett kivétel. Különösen a háborús nyomozószervek éreztetik hatásukat a rendőrség mai munkáján; a hadiállapot alatt a rendőrség is a hadseregarancsnokság megfelelő osztályának irányítása alatt állott s így nem ügyelhetett annyira a polgárok szabadságáról vallott békebeli elvekre. A mai rendőrségi módszerek eltérnek tehát a régiektől, de viszont mások a büntetéseik is. Bizonyos, hogy a mai felfogást a büntetéseik hivatásos elkövetőinek szokatlan durvasága, brutális önzése jellemzi.

Az angol belügyminisztériumnak feltétlen rendelkezési joga van a Metropolitan Police felett, de már a vidéki rendőrségeknél csak korlátolt ellenőrzést gyakorolhat, ez is inkább csak a pénzügyi részre vonatkozik. 1919 óta igyekeznek szélesebbkörű hatalmat szerezni a minisztériumnak szervezési és igazgatási kérdésekben is, a végrehajtási munka tekintetében azonban nem tartanak fenn szoros kapcsolatot. Ez a helyzet különben magában a fővárosban is megvan, különálló rendőrségi szervezettel bír a Bel-

város, melynek független rendőri testületé a Police for City of London míg a többi London és a rendőrileg hozzácsatolt óriási környék rendőrsége a Metropolitan Police. A kétféle londoni rendőrségnek még egységes szolgálati szabályzata sincs.

A vallomásokat legcélszerűbb elejüktől végükig magukkal a kihallgatottakkal íratni. Esküt tett gyorsírók is jók, akik minden szót feljegyznek (úgy a vallatottak, mint a tanúk és rendőrségi közegek beszédét). Legeslegmegfelelőbb diktafonba mondám a kihallgató rendőrtisztviselő kérdéseit s a kihallgatott egyén feleleteit; a lepecsételt lemezt a gyanúsított újljenyomatával kell ellátni.

A rendőrségellenes vádak lelkiismeretlen ügyvédek kitalálásai, kik védenceiket mindenáron ki akarják húzni és már a rendőrségen diktálni szeretnének, hogy prejudikáljanak az ügyben. A közönség szelleme nagyon megváltozott a háború óta. Ma már nincsen meg a rendőrség régi tisztelete és nem is félnék úgy tőle. Sokkal hajlamosabb mindenki az erőszakra és durvaságokra. Az őrizetbe vett egyének sokkal agyafűrtabbak, mint a háború előtt

A rendőrségnek csendben kellene végeznie szolgálatát, ha nem is minden tekintetben titkosan. Az utóbbi években azonban csaknem általános szokássá válik, hogy bűnügyi vizsgálatoknál maga a rendőrség ad ki a sajtónak nyilvánosság elé nem kívánczó adatokat, a rendőrségi főtisztviselők és az eljáró detektívek fényképeivel együtt. A detektívek primadonnákká válnék s elfelejtik, hogy legfőbb kötelességük a bűntettek megelőzése. A prevenció helyett így azután a közönség csak detektívdicsőséget, rendőrtisztviselőfényképet és detektívtörténetet kap.

Általános baj az angol rendőrségnél, hogy neveket és vallomás útján megismert körülményeket még a letartóztatás előtt közzétesz.

Az igazságszolgáltatás és általában a bűnügyi eljárás érdekei sokkal inkább alá vannak véve pontosan meg nem határozott szabadságelveknek, semmint az kívánatos volna. így támadnak az ilyen állítások: „a rendőrség sérti a polgárok jogait és szabadságát“.

A közönségnek az az általános panasza, hogy sohasem találni rendőrt, amikor kell, két alapokra vezethető vissza: 1. a bűncselekmények a háború után erősen elszaporodtak; 2. a rendőrök jelentékeny részét egészen új teendő foglalja le, a közlekedésrendészet. Ma sokkal gyakrabban keresnek rendőrt, mint a háború előtt s a teresen rendőrnek mindig van valami dolga. A kényelmes rendőrtaláláshoz az kellene, hogy az egyes rendőrré kevesebb teendő jusson.

A szexuális bűncselekmények száma egyre növekszik. A rendőrök nem győzik ezen a téren a munkát. (Yorkshire nyugati rendőrtérületének főkapitánya arról ten a bizottság élön kijelentéseket, hogy a lányok minden szülői felügyelet nélkül élnek, bizonyos osztályokban a szülők erkölcsi kérdésekkel egyáltalában nem is törődnek többé, a törvénytelen viszonyok és törvénytelen gyermekek miatt nem szégyenkeznek senki.)

A fiatal rendőrök és detektívek állandóan összeköttetésekben vannak szabadéletű nőekkel. A rendőrség ezért zavarba jut a közszemérem ellem bűncselekményeket megelőző munkánál, ha a társadalom tagjai mind nagyobb tömegekben hajlamosak az erkölcstelenkedésre vagy a közszemérem gyakori megsértésére, a rendőrség tehetetlenné válik e jelenségekkel szemben. Ebből fejlődön ki az a furcsa rendszer, hogy a rendőrség inkább az erkölcstelenségek felfedezésére, semmint megelőzésére törekedett

Nagybritannia asszonyainak nemzeti szövetsége azt kéri, hogy a jövőben a nőket kizárólag rendőrnők hallgassák ki, különösen a nemiséget illető bűnügyekben.

Az English Police System körül eddig ezek a tények kerültek megállapításra. Azt hiszem, érdekes volt az ismertetésük, mivel fényszórót adtak az igazi angol élet meglátásához. A királyi bizottság most az eddigi adatok feldolgozásával foglalkozik, azután folytatni fogja vizsgálódásait.

Az óceánon túl e vizsgálatnak, mint mondtam, nagy hatása mutatkozik már, ostromolják az American Police Systemet is.

„A világ legdrágább rendőrségét tartjuk s a világ legtöbb törvényszerése nálunk történik!” — írja februári számában a North American Review. A British Police Systemmel nincsenek megelégedve, noha az talán legjobb rendőrzési rendszere a világnak. Londonban mindössze 27 gyilkosság történt 1927-ben, valamennyinek tettesét kinyomozta a rendőrség, most mégis komoly vizsgálat alatt áll. Hol vagyunk mi, mondja Észak-Amerika, az angol állapotoktól?!

Amerikát keresztül-kasul szövik az alvilág rejtelméi. Gyilkosok és rablók klubjai terpeszkednek nyilvánosan, a megölt banditakirálynak tízezerdolláros temetést rendeznek, virágzik az amerikai zsebtolvajtröszt, a zsarolók, a rablók, a bűnszövetségek által kitartott ügyvédek szervezete. A bűnözés mérhetetlen arányú gépezete működik az Unióban s akciói mögött a legszínesebb képzeletű bűnügyi regényírók alkotásai is elmaradnak. Hat államban folyik most vizsgálat vezető politikusoknak, bűnügyi főtisztviselőknek büntetésekkel való szoros szövetsége miatt. Az amerikai rendőrzés lépten-nyomon felmondja a szolgálatot, ezzel szemben 1928-ban az Unió egész területén mindössze egyetlen vizsgálat indult meg a rendőri működés hiányossága miatt.

A 250 amerikai legnagyobb város rendőrségei ma több, mint kétszerannyiba kerülnek az 1916 évi költségeknél. Ez a 250 város az egész birodalom lakosainak 35%-át teszi ki; fejenként évi 4-09 dollár rendőrségi teher jut bennük egy-egy lakosra, a mellett minden fontosabb termelési csoport és kereskedelmi ág külön tart rendőrséget magának a hivatalos rendőrség csődje miatt. A vidéki rendőrzésről úgyszólván alig lehet beszélni az Észak-amerikai Egyesült-Államokban; még mindig az első bevándorlások korának közbiztonsági tényezője, a sheriff üldözi a bűnösöket segédjével, a constablerrel együtt. Mindkettőt a polgárság választja évről-évre saját soraiból, bármely szakértelem nélkül. A szakértelemmel különben a hivatásos rendőrség is sokhelyütt gyenge lábon áll. A Newyork State Crime Commission megkérdezte többek között egy közepes nagyságú város police chief-jét, hogyan képezted ki feladatukra újoncait. A rendőrfőnök teljes jóhiszeműséggel felelte:

— Megkérdezem tőle, ismeri-e a tízparancsolatot? Ha igen, csak menjen ki nyugodtan az őrhelyére, akit meglát vétkezni a tízparancsolat valamelyik parancsolata ellen, az bizonyosan egyszersmind törvénybeütköző cselekedetet követ el s így nyugodtan előállíthatja!

A rendőrképzés ilyen bibliai egyszerűsítése nem általános persze, de mégis jellemző. Raymond B. Fosdick híres amerikai rendőrszakíró American Police Systems című munkájában remek fényképeket ad az amerikai rendőrzés belső bajairól. A detektívek felvételénél döntő szerepet játszik a jelölt politikai szereplése és összeköttetése. Ez a sötét befolyás korteseket s egyéb politikai altiszteket tesz meg detektíveknek, kiknek a moderm kriminalisztikáról fogalmuk sincsen. Természetes, hogy az így teremtett detektívek „fáznak munkájuktól”. Detektívállásuk pusztán a politikai jelenhez fűződik, nyomozó Ősztönről, vagy különleges detektív képességekről nem beszélhetünk náluk. A detektív főnöki állás is legtöbbször politikai jutalom. A vezetőállásúaknak nincs meg az administrative training“-jük, sejtelmük is alig van teendőikről s mire beletanulnának, vagy fel-, vagy

kibuknak a választások eredménye szerint. E hozzá nem értő emberek ugyanolyan szemmel nézik teendőiket, mint a detektívtörténeteken nevelődő gyermeket amerikai közönség maga. Minden amerikai detektív is egyenruhás romantikus hőst játszik, az igazi detektív kellékei nélkül, „östehetség“ valamennyi, az efficiency főbizonyítéka náluk az újságok homlokocímében való szereplés. Nyersegek, műveletlenek és állandóan tolvajnyelven beszélve éreztetik magukban a Sherlock Höhnest.

Mint ahogy azonban a büntettesek fűrgék, tanultak és elszántak, a hivatalos rendőrség be nem vallott, de tényleges csődje miatt egy második rendőrség fennállására van szükség. Magánosok és testületek magánrendőrségek útján védekeznek. A magándetektívi intézmény jobban virágzik, mint valaha. A hivatalos, előbb rajzolt detective force mellett érthető néhány magándetektíviroda mammutüzemmé fejlődése. Ilyen például a híres Pinkerton-vállalat, melynek működése az egész angol nyelvterületre kiterjed, még Ausztráliában is tart fenn forgalmas fiókot. A legjobb bűnügyi nyilvántartó hivatal is e vállalat tulajdona.

Ilyen magándetektívet bérelni is lehet 8—25 dollár napidíjjal és költségmegtérítéssel. Ma kereken 100.000 magándetektív dolgozik az Észak-amerikai Egyesült-Államokban, tíz esztendővel ezelőtt csak 20.000-re rúgott a számuk. Egy évtized alatt tehát megötszörözödtek, noha ugyanezen időközben a nyilvános rendőrség létszáma is nagyot emelkedett.

Magánvállalatok látják el az úgynevezett bűntényt megelőző előfizetés (crime preventive signs) örökdő szolgálatát. Ezek a vállalkozások tolvajok és betörők ellen adnak oltalmat s rendszerint valamely jól ismert detektív nevét viselik. Az előfizetési díj 3 dollár évenként.

A magándetektív-vállalatok 100.000 főnyi serege mellett mintegy 300.000 ember szolgál az úgynevezett különleges magánrendőrségekben (special private police). Ilyen rendőrségeket tartanak a bankok, nagyipari telepek, üzletek, szállítási vállalatok, vasutak, nagyszállítók stb. Néhányat érdemes megemlíteni közülük; ilyen a Furriers Security Alliance, a szűcsipar és kereskedelem biztonsági szövetsége, melyet 1922-ben alapítottak. Rendes, jól kiépített rendőri szervezettel bír, kitűnően fegyverzett őrszemélyzeti tagokkal és szakképzett detektívekkel. Bűnügyi nyilvántartója is van a szűcsszakma tolvajairól. Teljesen önállóan véd, nyomoz, sőt visszaszerez. Ilyen a Missing Property Bureau of the Silk Association of America, az amerikai selyemszövetség eltűnt áruinak irodája. Ez is teljes rendőri szervezetet tart fenn, különösen az autós selyemszállítmányok körül van sok tennivalója. Harmadik érdekes különlegességi rendőrség a Jewellers Security Alliance-é; ez az ékszerrendőrség.

A biztosítótársaságok az ilyen magánrendőrséget fenntartó biztosító feleknek tíz százalékkal kevesebb biztosítási díjat számítanak és az így kapott engedmény nagyobb, mint a rendőrség fenntartásának hozzájárulási díja.

Mire is mennének azonban az Unió polgárai e külön rendőrségeik nélkül? Ha a nyilvános adókból fenntartott hivatalos rendőrséghez fordulnak, felírják egy cédulára a panaszt s kiadják valamelyik detektívnek nyomozásra. A detektívmunkát azután alig ellenőrzi valaki. Hébe-hóba bekérik a detektívnaplót, melybe a kiosztott ügyeket minden detektív bevezetni tartozik. Az elintézés rovatában legtöbbször csak ez van: felonious assault (előre megfontolt támadás), tettes nincs. Változatosság okából az under investigation is szerepel, ez meg azt tenné: nyomozás alatt. Az amerikai rendőrszaknyelv canned-nek, befőttnek nevezi az ilyen eseteket.

A magánrendőrségeken kívül technikai találmányokkal igyekszik védekezni az amerikai közönség, e találmányoknak se szeri, se száma. Ha valamely technikai újdonságról esik szó valahol, nyomban felhangzik a rá kérdés:

— Can it be used in anyway to prevent or detect crime? Lehet-e használni bűntettek elhárítására vagy nyomravezetésére? Kétszáz oldalas illusztrált katalógusok ötvenféle betörésjelzőkészüléket és egyéb ily népüdvöket ajánlanak; a Banker's Magazine-ok hirdetései szintén világos bizonyítékai annak, mennyire haszontalannak tartják az amerikaiak hivatalos rendőrségeik hatalmas költségeit. Hogy az amerikai bankokat váraknak építik ki rejtelmes benső védelmi gépezetekkel, hogy az utcákon páncélautók járnak magánrendőr-gépfegyveresekkel, minden európai újságolvasó tudja. A technicizált ököljoggal szemben a hivatalos rendőrség csak kevésbé számbavett szereplője a tényeknek.

Ma a teljes védekezés költségeit hatezermillió dollárra teszik az egész országban. A biztonsági költségek hasonlíthatatlanul nagyobbak, mint például a közoktatásügyiek, amelyek nagy része persze a példátlan magánadományokból fedeztetik. A newyorki hivatalos rendőrség többre kerül, mint az egész közigazgatás és igazságszolgáltatás együttvéve. A hatezer millió dolláros védekezésből pedig ki lehetne fizetni az összes kormányzási költségeket, beleértve a hadsereget és tengerészetet.

Ma a hivatalos rendőrség, mint Waite, a Michigan-egyetem büntetőogi professzora mondja, ezzel a jelszóval teljesíti munkáját: Service with a smile. Mosolygósán végezzük szolgálatunkat. Az utcákon tehát jobban öltözött, gyakrabban mosolygó rendőrök állnak. Közben a hatalmas bűnözőforratag zúg körülöttük.

„Miért fizetik ezeket az embereket s mit tenne a brit lélek az ilyen rendőrséggel?“ Ezeket kérdi a North American Review, mi pedig itthon azzal véljük igen megdicsérni rendőrségünket, hogy eléri a külföld színvonalát is.

KILIÁN ZOLTÁN

DZSINGISZ KÁN

MIKOR a Magyar Szemle e száma a sajtó alá indul, Budapesten, sőt országszerte naponta ezren és ezren néznek végig a mozgóképszínházakban egy filmet, melyről a sajtó, a kommunikék és a programmok annyit vallanak meg némi álszemérmertességgel, hogy egy Pudovkin nevű orosz filmrendező munkája s a publikumnak csak beavatottabb, de elég nagy része tudja, hogy ez a tekercs Szovjet-Oroszországból érkezik, a vörös tanácsállam pénzén és műhelyeiben készült, párja és utóda a hírhedt „Potemkin⁴”-filmnek, melyet 1926-ban Nyugaton is csak egyes országokban túrt el a cenzúra, végül Németországban is eltiltott. Nálunk természetesen vászonra nem kerülhetett.

„Dzsingisz kán“ szerencsésebb volt, talán azért, mert három évvel később érkezett, bizonyára azért is, mert lebilincselő, művészi, 'jó*' films így az üzlet győzedelmeskedett a politikai aggodalmak felett, de talán nem utolsó sorban azért, mert a vörös film-ipar jónak látta lázító propagandáját — melyről itt sem mondott le — exotikus és nacionalisztikus lepellel borítani. Magyarországi pályafutását azonban mindenekeelőtt az könnyítette meg e filmnek, hogy 'geniális' fogással sikerült a bolsevista filmet turáni-irredenta filmmé átgýúrni.

Az Ungem-Stemberg-féle orosz ellenforradalmi csapatok (?) gáládul elnyomják a mongolokat, akik guerilla-harcot vívnak e kevésbé vonzó színekkel ábrázolt 'szoldateszka' ellen. Egy félvad prémvadászról a véletlen — hamisan! — kideríti, hogy Dzsingisz kán leszármazottja és a fehérek a magukkreatta 'fejedelmet' akarják a parázsló mongol 'nacionalizmus'

megfékezésére felhasználni. A galád igyekezet csődöt mond: az óvatosan felszított parázs lánggra lobban és a vad törzsek feltámadt ‘nemzeti’ szenvedelmé elsöpri a romlott, gyáva ‚bourgeois‘ hadakat...

Az a félvad ‘nacionalizmus’, melyet a szovjet filmatelierje a „Dzsingisz kán“-ban, íme, glorifikál, természetesen ugyanaz a romboló lázongás, melyet a bolsevista Oroszország hosszú évek óta szít a távoli Kelet számos országában, szít az európai civilizáció ellen, Anglia keleti politikája ellen, de mindenekfelett a pánorosz keleti uralom megszilárdítása érdekében. (A magyar proletárdiktatúrából tudjuk, hogy a rugalmas bolsevista propaganda végső szükség esetén a ‘nacionalisztikus’ uszítástól sem riad vissza.) A tehetséges színpadi rendező helyenként valóban szép és meglepő képeinek örülhetünk, ennek a bolsevista világpolitikai propagandának gyönyöreibe mégsem kell elmerülnünk. Nem ütköztünk volna meg rajta csöppet sem, ha ez a film nem hull át a rostán s hazai műveltségünk sem lett volna ezzel szegényebb. Más részről talán még abba is beletörődünk volna, ha az az álláspont győz, hogy egy művészileg némiképp értékes film bizvást játszható, ha vörös is, mert az ország polgári rendjét egy kis mongol bolsevizmus még nem fogja mindenestől felforgatni.

Mind a két álláspontot megértettük volna, — az óvatosát s a bátrat — csak a harmadik ellen kell felemelnünk szavunkat: a fonák kompromisszum ellen. Az ötletes átdolgozó minden világpolitikai elemet kiirtott a meséből. Mint ahogy egykoron a legtöbb operett valamely, geográfiaileg megrögzíthetetlen balkáni székvárosban játszott, ugyanígy helyeződött át „Dzsingisz kán“ cselekménye a ‘bizonytalan Keletre’. Ungern-Stemberg katonái¹ valamiféle intemadonális „gyarmati csapatok“ lettek s a „független mongol tanácsállamért“ lelkesítő film a ‘nemzeti szabadság’ apoteózisává finomult. Mindez nem javít a filmen, sem művészibbé, sem érthetőbbé nem teszi, de az élvezetet nem rontja el egészen, tehát csak fejcsóválásra készlet, végül mégis megbocsátható.

Amit ellenben szó nélkül hagyni nem helyes, az e bolsevista filmnek magyar nemzeti travesztiája. Előljáróba hosszú, unalmas és elég kusza értelmű szöveget vetítenek, amelyből a derék magyar filmnéző kénytelen megtanulni, hogy a mongol prémvadászban, ez ál-Dzsingisz kánban, valami-féle turáni faji vagy lelki rokonát tisztelheti.

„*Ahogy egy nemzet születik.*“

„Élő történelem“. — „A népek lelkében hatalmas erők szunnyadoznak, amelyek egy nemzet megteremtésében külön-külön csekély, de együttvéve döntő jelentőséggel résztvesznek. Nemzeteket életre hívó hatalmuk de sokszor nyilatkozik meg váratlanul.“ — „Túrán, ős Túrán ... szízi földeden szerteságuldanak a pásztorok. Szerteságuldanak és mögöttük, évszázadok mélyéből előtör az *ős turáni gondolati* hogy a történelem vérrel írt könyvébe bevésse a *túrám faj akaratát*. így születik meg a *jövő nagy turáni nemzete*. — *A nagy turáni síkon* még ma is ott él zárt egységben az *egész turáni faj* és várja a pillanatot, amikor történelmi erőket valóra váltva, engedelmeskedhetik az *örök turáni gondolatnak*. A nemzetalkotó erő egyszeresek létrehozza az új életet jelentő, nagy történelmi megmozdulást“

A filmet záró félelmes és nagyszerű vágta, mely elsodorja az ellenforradalmi orosz sereget, minden a propos nélkül felolvad Nagy- és Csonka-Magyarország térképébe és egy irredentisztikus-hazafias képtüntetésbe.

¹ Ha ugyan azok. Németországból mindenesetre arról értesítenek, hogy ott „ellenforradalmi (fehér) csapatok“ gyanánt szerepeltek; olyan hírt is hallottunk, hogy másutt „angolok“ lettek a fehérek. A szovjet filmirodája talán országonként más szöveggel kórti a műélvezetet.

„A végtelen turáni síkon egyszer csak felébredt a nemzeti akarat. Szembenézett leigázóival, hogy megdöntse hatalmukat. Betölti hivatását, mely a történelmi időkben életrekellette. És a turáni síkon megindult a turáni faj, hogy engedelmeskedjék a szónak, amely elhangzik, mikor egy nemzet születik.“

A szovjet Moszkvájában készült filmen, melynek jövedelme bizonyára Moszkvába is megy, magyar irredenta, mégis csak bizarr összeállítás, melyből nem kérünk s amelyet méltatlannak érzünk. Ázsiával nem tartunk lelki rokonságot. Nemzeti lelkesedést és lendületet nem tanulunk a moszkvai vörös filmműteremben. De mindenekfelett: a magyar hazaszeretetet és fájdalmat sokkal mélyebbnek és komolyabbnak érezzük, semhogy kölcsönvett és vörösből nemzetiszínűvé átfestett színpadi komédiával élesztgetni kellene. Legjobb érzéseink profanálása ez, értelmetlenség és éktelenség, mely megrovást érdemel, akárhol eszelték ki.

SINISTER

EGY NAPILAP ÖNARCKÉPE

NYOLC KVARTOLDAL, újságpapíroson, arról, hogy mi is az az Újság, melyet itt X-nek nevezünk. X: Magyarországnak (mert mindig ezzel kell kezdeni) legrégebb, legnépszerűbb napilapja. X: a legjobban szerkesztett magyar reggeli lap. X nem egyszerű hírhordó, regisztráló, nyomtatott papíros, hanem igenis „egy szervesen fejlődő valami“. Mert ebben a valamiben az élet nemcsak tükröződik, hanem „alakul is egyformán: bel- és külpolitika, közgazdaság, irodalom, művészet, színház, sport, divat“. Igen, mindez az X nevű valamiben „alakul“, ahol országos mozgalmak kiterbélyesednek, közéleti drámák megoldódnak, bűntények kinyomoztatnak és — ámulj világ: megtoroltatnak. X: a nyomozó és a torló „valami“.

Ehhez képest X eddig is nagy feladatokat végzett el. X elterjesztette az Einstein-féle elméletet és a futballt, a háború előtt előkészítette az ország gazdasági függetlenségét, a háború alatt támogatta „minden erejének legjavával“ az ország létéért folytatott hősi viaskodást. Igen, itt nem lehet tévedés, X maga mondja, hogy „minden erejének“, nem pedig félerejének legjavával a háború mellett volt, azaz, miként akkor némely defetista mondta, háborús uszító volt. És most is harcias, most „nyilvánosságának egész hatalmával küzd Trianon ellen és a revízióért“. Hogy az októberi korszakban miért küzdött, erről egyelőre szerényen hallgat.

X továbbá a „történetet nemcsak írta, hanem csinálta is“; itt jó alkalma volna októberi küzdelmeiről beszélni, de szerénysége továbbra is tiltja ezt. E helyett áttér kulturális missziójára: X „egyszerre“ tájékoztató, tanácsadó, oktató, szórakoztató, egyetemi tanár, játszótárs, mentor és jóbarát, sőt olyan lap is, melyet pirulás nélkül vehet kezébe „mindenki“. X-nek tőkái is vannak, hatalmas szerkezetű rotációsgépein kívül (ő ugyan túl-t mond) az, hogy igazságos, bátor, őszinte, továbbá „történelmien és elhivatásszerűen magyar“, — a magyarság ez emlegetése kedves egyéni vonása X-nek; bár az ember azt hihetné, hogy budapesti, magyar lapnál erre nincs szükség, de X magyarabb mindenkinél, mert nemcsak „gáncstalan, hozzáférhetetlen, megközelíthetetlen“, hanem erkölcsi tőkéje egyúttal „az egyetemes magyar nemzetnek történelmi értéke is“. X kiterjed, átfolyik, felmagasul Magyarország fogalmává, a nemzeti élet benne él, a gáncstalanban, a szórakoztatóban, az egyetemi tanárban, a játszótársban, s X a legmagasabb fokon nem egyéb, mint Magyarország „három történelmi epokája“ (így!).

Ez az „epoka“ az, melyen „kézjegyet hagyta az utóbbi évtizedek magyarságának minden büszkesége“. X, az epoka, most elsorolja e régi büszkesé-

geket, kiknek kézjegyét ma sem mosta le magáról, s az új büszkeségeket, kiknek kézjegye remélhetőleg újabb évtizedekén át ott fog száradni a gáncstalan hátmás epokán. Újabb büszkeségéi méltók a régiekhez, mint ez az újaknak mellékelt képeiből is megállapítható. A hármás epoka, a gáncstalan játszótárs és egyetemi tanár az, aki a „nagy és nemes lordnak hímöksége“, de az ő egyéb írói is nagyok és nemesek, az egyiknek cikkei például csupa műremek, s varázsukat vájjon mi adja, kérdi a gáncstalan epoka; válasz: á cikke varázsát hójuk adja, aki egy „emberi plusz“, aki „leutánozhatatlan“ stílusban ír, akit népszavazás emelt fényes polcára, akinek népszerűsége „kis eleven legenda“, aki százával kap levelet s ezt meg is érdemli, mert sikere és eredménye „elfogultság nélkül mondjuk“, valóban korszakos! Igazat kell adnunk a szerény X ez önvallomásának, mert ugyanezen munkatársáról kiderül, hogy „írásainak okossága és bolcseségének jósága“ meghozta Magyarországnak a békét és a megnyugvást, s így előre kell látnunk, hogy e kitűnő író lesz csakhamar Magyarország negyedik epokája.

S ez így megy tovább; ami politikában, irodalomban* művészetben termeltetik, az mind X nagyságát szolgálja; Kodály és Bartók génusza, Bánky Vilma szépsége, különböző miniszterek „szép és komoly írásai“ s ugyanakkor a miniszterekkel éles harcban áHó „jóhízemű, ötletes, érdekes“ ellenzéki politikusok. X már Noé bárkája; munkatársai különböző szelektől hórdivák Össze, de egyforma lelkesen dolgoznak a hazáért; hála nekik, a lép csak elsőrendű táplálékot szolgáltat, kritikája természetesen távol van pajtáskodástól, csak az „abszolút művészi igazságot tartja szem előtt“ (itt a sokat emlegetett magyarságot már elfelejti), gazdasági téren pedig kereskedőt, iparost, gazdát, lateinert, munkást, fixfizetésest egyaránt sikerrel támogat, hogy kiláboljon a gazdasági válságból. Gazdasági rovatai következtében X „ma már valóságos gazdasági akadémia és kollégium“. Ezek után vicc, fejtoma, rejtvény, mellékletek asszonyoknak, gyereknek, vasárnapra, hétköznapra, mindez X-nek gyerekjáték, mellékes teljesítmény á gáncstalan epokának, az őszinte játszótárs tanárnak, á szórakoztató mentor egyetemnek és megközelíthetetlen kollégiumnak.

Nem tudjuk, minő hatással van a napilapolvasó közönségre a népbolondításnak e tipikusan vásári fajtája, de kettőt tudunk:

1. az a sajtó, mely ilyeneket pirulás nélkül el mer magáról mondani, az elérkezett a cinizmus legmélyebb, vagy az önbizantinizmus legmagasabb fokára;— mindkét esetben kiérdemelte, a műveltek többé kezükbe ne vegyék,

2. a nyolc lapnyi önarcképben egy szó nem esik a lap* politikai vagy erkölcsi világfelfogásáról, sem pedig arról, kié a sok modem rotációs gép, ki fizeti az üzemet és kinek hoz nyereséget a lap. Az önarckép: álca; mely mögül óvakodik kimosolyogni az, akiért történik mindez, a mosolygó arcú tőke.

Y

A „TURÁNI-SZLÁV PARASZTÁLLAM“

RAITH TIVADAR úrtól, a Bartha Miklós Társaság társelnökétől a Magyar Szemle V. kötetében, 30-37. 1. Szekfű Gyula tollából fenti cím alatt megjelent cikkhez hozzászólást kaptunk, amelyben a cikkünkben felhászánt tanulmányáról kiemeli, hogy az éppenséggel nem készült propagandáírsnak egy turáni-szláv parasztállam megteremtése érdekében, hanem francia nyelven jelenvén még, új fegyvereket akart adni a területi propagandának. Többesztendős külföldi tartózkodása alatt tapasztalta, hogy Magyarországnak a török elleni küzdelmei (a védbástya-szerep) nem érdeklik a külföldiek nagy részét, amim az átlagos műveltségű magyar

polgárra sem igen hat például a spanyoloknak a mórok elleni küzdelme. A történelmi szempontnál sokkal hatásosabb a gazdasági és kulturális szempont, s ennek érdekében próbálta értekezésében kimutatni, hogy Kelet-Európára a Nyugaton kifejlesztett nemzetiségi elv nem alkalmazható az itteni népek eltérő kulturális és társadalmi fejlődése miatt és hogy egészséges fejlődés csak az egyes földrajzi egységeken belül élő népek gazdasági együttélésével lehetséges. Ilyen földrajzi egység Magyarország is. Különben oláh írókra azért hivatkozott, mert franciáknak írt, akik az oláhoknak jobban elhisznek valamit, mint a magyaroknak. Azután így folytatja:

Tanulmányom további célja volt rámutatni arra, hogy Magyarország jövője nem Nyugat-, hanem Kelet-Európa felé mutat. A Nyugattal szemben ugyanis gazdasági szervezetlenségünk folytán egyre veszélyesebben sodródunk a gyarmati függőség állapota felé, ami nemzeti önállóságunkat is elsöpréssel fenyegeti. Ezzel szemben a fejletlenebb keleteurópai népek között nemzeti és gazdasági vezetőszeretetet szerezhetünk éppen az övéknél magasabb és szervezettebb kultúránknál és gazdasági viszonyainknál fogva. Semmi sem áll távolabb tőlem, mint az, hogy mai kultúránk lebontásával teremtsük meg a közlekedési lehetőséget Kelet felé. Hiszen ezzel éppen azt a fegyvert adnók ki a kezünkbe, amellyel a trianoni tragédia után még rendelkezünk. Ellenkezőleg, a mi magasabb kultúránk például szolgálhat a velünk hasonló kulturális eredetű népeknek, hogy milyen utat kell követniük. Magyarország ezzel azt a szerepet, a tanító és vezető szerepét töltené be Kelet-Európában, amely ma Ázsiában Törökországot politikailag olyan nagy szerephez juttatta. Ez a beállítás semmi esetre sem jelenti a Nyugattal való végleges szakítást, mert a Nyugat ezentúl is megmarad a mi nagy tanítómesterünknek (Törökország is a Nyugattól tanul), de gazdasági és kulturális expanziók számára szabad utat nyit Kelet felé. Ehhez azonban ismernünk kell a meghódítandó területet. Meg kell ismerkednünk a körülöttünk élő népek életviszonyaival, fejlődésük irányelveivel, mert csak így áll módunkban a jövő útját előkészíteni.

Ami a turáni-szláv paraszttálm gondolatát illeti, erről most hallok először s mivel a cikk ezt a gondolatot az én tanulmányommal hozta kapcsolatba, kötelességemnek tartom kijelenteni, hogy ez a gondolat csak az én intencióimnak téves értelmezéséből származhat. Tanulmányomban egy kitétel sincsen, amely erre engedne következtetni. Az, hogy a keleteurópai turáni-szláv keverék népek kultúrájának vizsgálatánál a népi kultúrát veszem kiinduló pontul, ez az etnológiai módszerből következik, amely a kultúrák vizsgálatánál a népi kultúrából indul ki, mint olyanból, amely a másfajtájú kultúrákkal való csekélyebb érintkezésénél fogva leginkább megtartotta speciális karakterét. Ezt a természeténél fogva alacsonyabb kultúrát minden speciális érdekességénél fogva sem lehet azonban a fejlettebb városi kultúra helyébe bevezetni, éppoly kevésbé, mint ahogy az autó helyett a városi forgalmat nem lehet parasztszekerekkel lebonyolítani.

Az a tény, hogy e sorok írója éppúgy, mint a Bartha Miklós Társaság, a magyar népnek több, mint felét kitevő parasztság sorsa iránt meleg rokonszenvvel viseltetik, az annak a ténynek felismerését jelenti csak, hogy a mai magyar fiatalság tudatában van azoknak a nagy nemzeti erőknek, amelyek a parasztság gazdasági és kulturális felemelkedése folytán az egész magyarság javára felszabadulni fognak. Nem parasztdiktatúra, nem parasztkommunizmus ennek a nagy ifjúsági megmozdulásnak a célja, hanem a parasztságnak magasabb élet- és kultúrfokra juttatása, hogy a nemzet nagy szellemi és munkakészerevőjé, a parasztság, szellemi és anyagi javakban meggyarapodva tölthesse be az utánpótlás nagy nemzeti feladatát. Ezen az úton indult el a magyar állam kultuszminisztere is, amikor a falusi népoktatás fejlesztésére vonatkozó rendelkezéseit kiadta, s ezen az úton kíván haladni a történelmi hivatásának s a jövő előtt való felelősségének tudatára ébredt magyar fiatalság.

Szívesen tudomásul vesszük ebből, hogy a paraszttálmot tartó Bartha Miklós Társaság egyik társelnöke távol áll azon különös, turáni-szláv paraszttálmától, melyet a társaság ankétjárói hozott jelentés alapján mi szöbáhoztunk. Amennyire örvendtünk a fiatalság ez új érdeklődésének, annyira szükségesnek látjuk, hogy az ily szélsőségek mindjárt jelentkezéskor megfelelő jellemzésre találjanak, ami egyúttal feleslegessé tehetné minden további tárgyalását a kérdésnek.

A MAGYARSÁG EGYSÉGES DALKULTÚRÁJA

ABBAN BIZAKODOM hogy a tavalyi Schubert-centennárium nagyszerű történelmi jelentőségű napjai a magyar lelkeket is előkészítették a fenn kérdés értékelésére. Óhajtanám főleg azért, mert ez az érzék mintha hiányoznék a magyarság egyeteméből.

Megokolásul nem hivatkozom arra, hogy iskoláinkból az egész vonalon hiányzik a magyar dal rendszeres művelése; hogy csak „elszórt“ dalárdák eredményei adják a sovány aratást; hogy nagy tömegeink siketnémái ennek a kultúriránynak; hogy határainkban elhallgatott a magyar nóta s a mai libapásztor „Az én babám egy fekete nő“ hangjai mellett terelgeti nyáját; hogy templomaink népéneke egyenesen szégyelni való; hogy bármi természetű gyűléseinken az „ezrek“ még a Himnust sem tudják elénekelni. Nem erre hivatkozom, csak arra a különös logikájú következtetésre, melyet lapjaink a bécsi centennárium nagy összhangjából levontak: „A világháború világegységbe kovácsolta a németiséget.“

A világ németisége nem most lett egy. Az volt, amióta a Burschenlieder, a Kommerslieder, a Volkslieder, amióta a Regensburger Liederkrantz a világ németiségének közkinccse. Amióta a Schlaraffiak, a Burschenschaftok, a Gesangsvereinek, a Rränzchenek közkinccsé tették a német dalban megnyilvánuló egységes német lelket. S hogy gyökerénél fogjam meg az egész kérdést: azóta van meg a német egység, amióta a német iskolamesterek tudatos és mesteri módszerrel német dalkultúrára nevelték a német világ elemi iskolását; amióta aztán életszükséglete lett a világnémetiség kicsinykének és nagyjának a német dal.

Mert ez a tudatos és mesteri dalkultúra egy volt. Mindig és mindenütt. Ennek a kultúrának kánonja volt és van. Ezt a kánont a németiségnek semmiféle „Gau“-ja, semmiféle politikai elhelyezkedése, semmiféle hivatalos és nem hivatalos fennsőbbsege, semmiféle iskolamestere sem nem merte, sem nem akarta megbolygatni. Ha ez a kánon idők folyamán bővült, ha egyik-másik dala nagyobb hangsúlyt nyert, akkor ezt a német géniusz maga hajtotta végre. Kivirágzás volt és nem kényszer.

Ennek a kánonnak szabályai vannak, melyek idősebbek a mesterdalnokok szabályainál. Vonatkoznak pedig nemcsak a dal szövegének hűségére, hanem a dallamára, ritmusára és tempójára; de főleg a dalok sorrendjére. Külön vannak fogva azok, melyeket mindenkinek kell tudnia; mégpedig azonos kiejtéssel, azonos hangsúllyal, tempóval és letéttel. Akár a hannoveri plattot, akár az erdélyi száaszt, akár a svájci düccsöt beszél; akár Berlinben, akár Bécsben, San Franciscóban, vagy Odessza vidékén látta meg a napvilágot. Külön van aztán az a rész, melyet minden német dalosnak illik tudnia.

Innen van, hogy a megszámlálhatatlan német nyelvcsalád, mely míg beszél, idegenül néz egymásra, mikor dalolni kezd, egy lesz, mintha egy édes anya, egy édes haza szülte volna. Innen van, hogy nemcsak közös próbák sora után, hanem bárhol, bármikor kerül össze 3 vagy 30.000 német, már dalol; mert tud egyet, együtt és egyformán dalolni.

Több mint három évtizede mindenütt kutatom ennek a titkát, ahol hasonló dalkultúra egyesít egységes vagy rokon népeket. Tettem azt először kulturális érdeklődésből, később szándékos tudatossággal. Fájt, hogy a magyarnak ez az egységesítő kultúrtényezője hiányzik; mert hiszem, hogy a magyar természeténél fogva muzsikálisabb, mint azok, akik megelőzték; s végül, mert meg vagyok róla győződve, hogy az, akinek sikerül a magyart

az első, szövegben, kiejtésben, hangsúlyban, tempóban és dallamban egy dalra megtanítani, az megteremtette az egész magyarság egységének előfeltételét.

Kutatásaim közben szerzett tapasztalataim két nagy megállapításra vezettek.

Az elsőt már röviden jeleztem, mikor azt mondtam, hogy a magyar természeténél fogva van olyan muzsikális, mint bármelyik dalos nép. Itt csak azt fűzöm még hozzá, hogy a magyart éppen a dalkultúra irányában olyan képességekkel ruházta fel a természet, amilyenekkel másokat alig. Egész testszabása, ruganyos járása, csodálatos ritmikus érzéke, hevülékeny véralkata már külsejében jelzi rátermettségét. Nótáinak történelme, dallamainak változatai és gazdagsága pedig tárgyilagos bizonyítékot szolgáltat hozzá. Végül az a körülmény, hogy a cigányban külön nációt bírt fenntartani dal- és táncészségének kielégítésére, csaknem egyedülállóvá teszi e téren.

Hogy ennek ellenére a valóság a dalkultúra kezdetein mutatja a magyart, annak a másik megállapítás adja meg a magyarázatát. Úgy van vele, mint még csak nemrég búzatermő televényével volt. Vagy parlagon hagyja, vagy olyan művelési módot használ, mely ellenkezik a gazdaságos eljárás alapelveivel.

Óvodáink- és népiskoláinkban 90%, középiskoláinkban, kivéve a szakiskolákat, csaknem 100% e téren a parlag. Az első kettőnek ugyan benne van a tantervében, de nem tud neki megfelelni; a másodikból pedig törölték, mert kitűnt, hogy nem bírják megvalósítani.

Mikor a kemény szavakat leírom, ugyanakkor kötelességemnek tartom bámulatomat kifejezni azok iránt a lelkes, fáradságot, időt és áldozatot nem ismerő egyesek iránt, akik oly sok ideje morzsolódnak fel az iskolai és társadalmi „dalárdák“ vezetésében. De minden áldozatuk ellenére sem bírom leírni, hogy eredményes munkát végeznek az egyetemes magyar dalkultúra szempontjából. Meggyőződésem, hogy nem elszórt foltok, nem kiskertek termésére van szükségünk, melyekből „életre“ nem telik, hanem akkora határok vetésére, amekkora az egész magyarság földje.

Hogy ez mért nincs így, mikor az elpazarolt energia futná erre is, annak okát csak dalkultúránk kezdetleges művelési módjában találok. Bnek-oktatásunk módszerét nem bírom mással összehasonlítani, mint azzal az eljárással, mely gyermekeinket előbb gólyalábakon tanítja ugrálni, hogy aztán megtanulhassanak saját lábukon járni. Ahol tudnak éneket tanítani, ott nem hangszermuzsikán építik fel a tanítási módszert, mint nálunk, hanem a legtökéletesebb szerven: a hallás és a hangszalagok természetén. Ott nem elégszenek meg az utánénekléssel, vagy az úgynevezett bepaukolással, hanem úgy tanítják meg a dallamolvasásra, mint az írás-olvasásra. Következőleg ott az egyszer megtanult anyagot nem felejtik el, hanem akkor veszik használatba, amikor csak akarják.

Körülményes fejtegetés helyett álljon itt egy beszélgetés, mely a németek elhúnyt énekpedagógusa, Battke és alulírott között folyt le.

— Igen, — mondja a német — tanulóink prima vista énekelnek. A 4—7 évesek egy szexien belül; a többiek fokozatosan tovább. Ezen nem szabad csodálkozni. A hangolvasás könnyebb, mint a betűolvasás; hiszen kevesebb elemmel dolgozik, mint az A-B-C. Az énekesnek elég a skála 7 alaphangja és a hozzátartozó fél-félhang le és felfele, tehát 21 elem; míg az olvasáshoz legalább 45 hangra és írásjelre van szükség.

— Mekkora az elemmegtakarítás a hangszermuzsikával szemben?

— Az énekesnek szükségét két oktávára szabva, az arány a következő: 42 elem kell az énekesnek és 2.025 a zongorásnak. Ehhez nem kell magyarázat, úgy-e?

— És mennyi időt szánnak erre az elemi énektanításra?

— A szükséges és párhuzamosan folyó hangképzés és ritmusgyakorlatokkal, valamint zenei diktátumokkal és dalbegyakorlással együtt i—i heti órát a gyermekek iskolakötelezettsége folyamán. Ennyi elég, hogy mindegyikük, amelyiknek nem beteg a torka, biztos és megbízható karénekes legyen.

— És mit csinálnak az úgynevezett botfűlűekkel?

— Ilyenek csak a süketnémák. A többi legfeljebb gyakorlatlan és egyszerű fogással bevezethető,

— Milyen segédleteket használnak?

— Van sok; de okvetlenül csak egy hanglétrát ábrázoló falitábla, meg az úgynevezett vándorkóta szükséges. Ez egy pálca végére alkalmazott színes korong, melyet kótaként helyezgetünk az üres hanglétra vonalaira, illetve vonalközeire. Ha egyszerre két hangon énekeltetünk, akkor két elütő színű vándorkótával mutogatjuk az egyes hangokat.

— Hangszert nem használnak?

— Elvileg nem. Csak kíséretre és az együttes szemléltetésére; de sohasem vezetésre. A hangszer káros a hang tisztaságára és megöli az énekbiztonságot.

— Kik tanítják önöknél az elemi éneket?

T. Minden tanerő képesítve van reá; hiszen nem nagy mesterség. Amire leginkább szükségük van, azt már magukkal hozzák; itt csak a módszertant tesszük tudatossá.

Ennyit voltam bátor közölni abban a reményben, hogy rávilágításnak és gondolatkeltésnek ez is elég.

F—a.

BELPOLITIKAI SZEMLE

— *Küzdelmek könyve* — *A protekció!* — *Temetésre szól az ének:* „*Kim Bélának díszsírhelyet!*“ — *Elnök kerestetik!* — *Vezérnek lenni vagy Hamletnek „lenni vagy nem lenni!”* —

BELPOLITIKAI eseményszámba megy egy könyv megjelenése a húsvéti könyvpiacra. Gróf Klebeisberg Kuno „Küzdelmek könyve“ című művében összegyűjtötte a napilapok vasárnap és ünnepi számában megjelent cikkeit, hozzáfűzte a vallás- és közoktatásügyi minisztérium 1929-1930 évi költségvetésének általános indokolását és a kormányzó úr előszavával és a maga bevezető szövegével feldíszítve tette le a könyvet a magyar olvasóközönség húsvéti asztalára. A nemzeti művelődés a nemzeti újjáébredés eszköze, ezt a gondolatot fejezi ki a könyv. A kormányzó úr fennkölt hangú előszavában rámutat arra, hogy nekünk a művelődés útján túl kell szárnyalnunk szomszédjainkat. A műveltség gazdasági győzelmet, jelent számunkra. A szerző bevezetésében ezt a problémát a lét vagy nem lét kérdéseképpen állítja oda. A könyv címét magyarázva igyekszik eloszlatni azt a téves hitet, hogy a hatalom birtokában nincs szükség küzdelemre, ő nemcsak győzni, de meggyőzni akar. ő közművelődési kérdésekben közvéleményt akar teremteni és ehhez az kell, hogy a nemzet egész lelkét átítassák azok a kulturális eszmények, amelyek megvalósítását szerző maga elé tűzte. A cikkek hatalmas csokorba foglalják ezeket az eseményeket és tiszta magyar érzés zeng ki a sűrű sorokból, amelyeknek stílusából kiérzik az alkotó erő türelmetlenségének kikirobbanó hangulata, de a meggyőzés tudatának komoly nyugalma is. Végigszáguld a cikkek írója a nemzeti lét minden nevezetes problémáján. Nem áll meg azon a határvonalon, amelyet hivatalának keretei szabnak meg. Elmélkedik a nép és a nemzet

fogalmáról. Elméjét megragadja városaink esztétikájának kérdése. Igazolni kívánja, miért akar kultúrát a Balatonon. Egymás mellé állítja Vörösmarty és Ady magyarjait e kiváló költők — két nagy antipódus — két hatalmas versének analízisében. A jövő haladás két büszke oszlopát a nyugati tudásban és a magyar gondolatban jelöli meg. Megragadja az alkalmat arra, hogy kedvenc eszméjének: a nyolc osztályos népiskolának lelkes propagandát teremtsen nemcsak a nép lelkét megragadó színes szólamokkal, hanem az elméhez szóló argumentumokkal is, amikor nemcsak művelődési, de gazdasági problémává minősíti a nyolc osztályos iskolát, felhíván figyelmünket arra, hogy az egyre nehezebb gazdasági versenyben egyre nagyobb műveltséggel kell a népet felruháznunk, úgyhogy ez a műveltség ne csak harci eszköz legyen a gazdasági boldogulásra, de vértzet is a nép fiainak kényes, serdülő korukban a nemzetellenes eszmék felismerésére és elhárítására. Ez eszméjének megvalósításában hatalmas népiskolai programjának betetőzését látja és az óvatos államférfiú mérsékletével tizenkét évre halasztja el e program megvalósításának végleges befejezését. Addig e hosszú átmeneti idő minden tanulságát értékesíteni kívánja, hogy a népnek minél nagyobb haszna legyen belőle, minél kisebb áldozattal, amelyet a nemzetnek meg kell hoznia, ha nem akar alulmaradni a nemzetek világvárosában.

A karácsonyi zenéről írt lelkes sorokkal kapcsolatban a magyar könyv értekezlete után a magyar dal értekezletét hívja össze, mert „nem nélkülözheti a trianoni szenvedésbe merült mai nemzedék azt a nagy vigasztalást, amelyet a magyar muzsika nyújt“. Voltak nekünk már nagy államférfiaink, akik szónokok voltak, de alkotások nem maradtak életük nyomán. Ilyen volt Szilágyi Dezső. Volt nagy államférfiunk, aki író volt, de nem állott módjában eszméjét átvenni az életbe. Ilyen volt Grünwald Béla. Volt nagy debatter vezérünk, aki cselekedeteivel rendbehozta az országot és szervezte a kiegyezés után a nemzetet újabb nagy küzdelmekre, de sem író, sem szónok nem volt a szónok valódi értelmében, mint Tisza Kálmán. Mindenben kiváló volt Tisza István, de a körülmények leigázták alkotó erejét, mert kétszer kellett odadobnia a hatalmat nagy alkotások büszke küszöbén, egyszer a nemzetnek, egyszer királyának és mind a kétszer tévedett: nem kellett volna odadobnia, ha Mussolini uralkodóakaratóból csak egy szikrányi élt volna lelkében, és mind a kétszer nem ő hibázott, hanem a nemzete és királya, aki elvette tőle az odadobott jogart. Az egy Széchenyi Istvánnak adatott meg alkotni, teremteni és hatni írásban és szóval nemzetére: és az általa teremtett intézmények szeretetét vitte be a toll és a szó hatalmával nemzete szívébe. Agitatórius és teremtő erő eddig csak ennek az egyetlen nagy államférfiúnak közéleti működésében nyilvánult meg. Nincs a közéletnek az a parányi kis területe, amelyre ki nem terjedt volna figyelme és nincs olyan nagy magyar intézmény, amelynek csirája ne az ő alkotó zsenijében szunnyadt volna. Gróf Klebeisberg Kuno ezen a nyomon akar haladni. Kultúrpolitikai koncepciót a legmagasabbfokú intézményektől a népiskolákig nemzeti program egységébe foglalva járja az országot, vüágot és szóval és tollal áll aktív szolgálatában az általa hirdetett és a megvalósítás útjára vitt eszméknek. Milyen eredménye lesz működésének, milyen értéke lesz élete művének, azt a jövő historikusa állapítja meg. Milyen sikereket tud majd felmutatni azon a csapáson, amelyen Széchenyit követve halad, annak a megállapítása nem a mi feladatunk. De méltatva könyvét, mint jelentős belpolitikai eseményt lehetetlen ki nem éreznünk sejtelmeit e mondatokból: „Gyakran gyötör a történelmi felelősség tudata, kínoz az a gondolat hogy ha nem lenne elég szuggesztív erőm arra, hogy a közvéleményt a kultúra érdekében hozott áldozatok szükségességéről meggyőzzem, akkor minden igyekezetem ellenére is egyik oka leszek a nemzet elkerülhetetlen

sorvadásának. Sorvadást mondok, mert míg a katonai bukás tragikus katasztrófával végződik, addig a kulturális alulmaradásban nincsen meg a tragikus bukás fensége, az lassan szinte észrevétlenül csúsztat a posványba, az alsóbbrendűség fátumszerű elismerésébe, a lemondásba, a beletörődésbe, a nyomorba, a tudatlanságba. A kulturális bukás végzetszerűségét még növeli, hogy a kultúrpolitika irányának hirtelen megváltoztatásával a bajon nem is lehet segíteni, mert a politikának ez az ága mindig egy nemzedékkel előbbre dolgozik, kedvező, vagy kedvezőtlen hatása a következő generációnál jelentkezik, — mi magyarok pedig, ha Európa közepén egy nemzedékkel elmaradnánk, húsz-harminc évet behozni már nem tudnánk. Nekünk nincs időnk!“

A MINISZTERELNÖK HÚSVÉTI SZÓZATKÉPPEN több napilapnak adott interjú keretében átpillantva az egész közéletet, foglalkozott az aktuális politikai kérdésekkel. Nyilatkozatának legjobban megvitatott része az állami élet terén elburjázott protekcióról szólott ekképpen: »Ma jóformán mindenki közhivatalokban akar elhelyezkedni. Természetes, hogy ebből a protekciónak buja tenyészete nő ki. Az állásra törekvők valószínűleg hajszolják a protekciót, hogy egy elrettentő példát említsek, legutóbb egy állami intézménynél létesített hatszáz állásra tizenhatalézer ember pályázott s köztük tizenkétezer protekcióval. Ez a tömeg maga követeli a protekció gyakorlását és nehezíti, terheli még a képviselői foglalkozást is. Közéletünknek ez egyik legsúlyosabb problémája, amelynek gyökerei mélyen benyúlnak legújabb históriánk trianoni szenvedéseibe“

Néhány napilapnak megesett a szíve egy közbeszólt mellékmondat hatása alatt — nem a hatszáz állásra tizenhatalézer pályázón, akikből tizenhatalézernek kenyér nélkül marad, hanem a szegény képviselőknön, akik ez offó kénytelenek a tizenkétezer protekciós pályázó legnagyobb részét ajánlani, mert hiszen ezek — mint a többi szerencsétlen flótás, aki a protekció bűvös varázsában bíz, — elsősorban képviselők támogatását kérik a pályázatukhoz. Meg kell vigasztalnom a mi szomorú sorsunkon aggódókat: nem olyan keserves kenyér az a protegálás! Maga az a tény, hogy sikerül valakit kenyérhez juttatni, boldogító tudat annak, aki valami jót tesz valamely érdemes embertársával. Való igaz, valahol azt írja Emerson, hogy a kéz, amely kenyeret nyújt, mindig veszélyben van, hogy megharapják. De a mai keserves helyzetben Trianon magyarjainak ezt a veszélyt is vállalniok kell. Az államhatalom túltengése nem a kormányzók hatalmi túlkapása, hanem a kormányzottak fokozott pártfogó védelme, amelyet kikönyörögnek a maguk számára. A szomorú ebben az, hogy a buján „tenyésző protekciót“ ma igazán mindenki, egész tömegek gyakorolják. Rendet kellene itt is teremteni és rendszert vinni bele a pártfogások dzsungeljébe. Mert csodálatos fogalomzavar él a nagyközönség lelkében a protekció mibenlétééről. A protekció válfajai közül a legáltalánosabb forma, hogy a választó szép levelet ír a képviselőhöz, aki a kérelmet egy másik még szebb levélben tovább adja a miniszterhez. A miniszter válaszában a legtöbb esetben nagy sajnálatára tudatja, hogy a kérés nem teljesíthető. A képviselő közli azután ezt a legszebb levélben választójával. És érdekes a lelkifinomságnak az a gyakorta megfigyelhető megnyilvánulása: a választó talán jobban örül ennek, mint hanem kap választ, de kívánsága teljesedésbe megy. Miért? Mert ha eredményt ér el a képviselő, ez lehet vakszerencse műve is, amivel sokan visszaélhetnek és alaptalan érdemeket kovácsolhatnak belőle maguknak. De ha nincs eredmény és a választó érzi, hogy törődnek vele, gyakran nagyobb értéket lát ebben, mint bármely mondvacsinált protekcióban. Persze e mellett még a legkülönbözőbb protekciók is érvényesülnek, alig van ma

valaki, aki bármily illetéktelenül is ne protegálna a legkülönbözőbb hivatalokban, amiből nagy konfúzió és az emberek folytonos mozgása, szaladgalása származik az ország hivatalaiban. A miniszterelnök erre vonatkozó szavai valóban megszívlelendők volnának.

EGY SZOCIALISTA BÍRÓT temettek el a minap. Ilyen is volt Nagy-Magyarországon.

„Az akkori igazságszolgáltatás a bírói szék különböző fokozatain át, a törvényszék tanácselnöki székébe juttatta“ — ezzel a mondattal kezdte beszédét a temetés egyik szónoka, — ő pedig ezt a mondatot életének szomorú tényeivel így folytatta: a proletárdiktatúra kitörésekor elfoglalta a királyi ítélőtábla elnöki méltóságát, — nem a király nevezte ki elnökké, — majd az igazságügyi népbiztosságnál helyettes népbiztossá lett és ebben a minőségében nemcsak annak a munkának volt egyik szellemi vezetője, amely a jogszolgáltatás átszervezésében a művelt Európa gúnykacajától kísért rendszert alkotta meg, hanem befolyást igyekezett gyakorolni a vöröshadsereg szervezésére is; egyszerre kommunista volt ízig-vérig, tiszta bolsevik vezér, aki a magyar nemzet határtalan nagylelkűségét, amellyel bírói székbe emelte, azzal hálálta meg, hogy résztvett azoknak dicstelen művében, akik hazánk feje felett meghúzva a vészharangot, el akarták temetni ezeréves alkotmányunkat és a sír szélére vitték a háborús vérveszteségtől elalélt nemzetet. És róla így emlékezett meg az egyik temetési búcsúztató: „Tragikus életpályája történelmi mementóként sugárik felénk és az ő pályafutása mindannyiunk számára kijelölt út, követendő példa. A forradalom bukása után, amikor megkezdődik az irtóztatós hajszát minden ellen, ami a szocializmussal vonatkozásban volt, neki is áldozatul kell esnie. Az ellenforradalom kidönti őt a bírói székből, ő pedig önkéntes emigrációba vonul... martiriuma példázó erővel hat a párt minden tagjára.“ A másik temetési prédikátor ekképpen kesereg: „A bukó forradalom magával rántott Tégedet is, ki mindenkinek hazát akart adni, hazátlan lettél és kenyérgondok szakadtak Rád, ki mindenkivel megosztottad kenyeredet. És alig egy éve, megbántva, megtörve, szegényen és magányosan, öregén és betegén hazataláltál, barátaid és kartársaid szeretete már későn igyekezett minden megbántódásodért kárpótolni. Köztünk, elvtársaid között, mintha új életre keltél volna és fölragyogott tanításod régi fénye és tüzednél melegedett a magyar szocialista...“ Az egyik úgy állítja oda az életét, mint követendő példát és vértanúságnak magasztalja a szökevény pályafutását; a másik azért siratja, hogy hazátlan lett, aki mindenkinek hazát akart adni, — de elfelejtik, hogy a mi hazánkat akarta mindenkinek adni, — és kenyérgondokért sajnálja azt, aki meg akarta osztani mindenkivel a — más kenyérét — a kommunista hitvallás szerint. Hogy a forradalmat jólmegérdemelt sorsa utolérte és ő kimenekült a vélt, vagy várt büntetés alól, ezt a síri szónok megbántódásnak minősíti, amiért kárpótlás jár és ez elvtárs tanításának régi fényénél és tüzenél melegszik szerinte a magyar szocialista...

Amiközben „a munkásdalosok ajkain a „Föl szocialisták“ kezdetű proletárinduló tüzes melódiája elhangzott...“, a nemesebb lelkű, nemzeti érzésű, minden kommunistát szívéből megtagadó szocialista magyar munkás fülében ennek a nótának az akkordjai csendültek meg: „Temetésre szól az ének...“ Temetésre szól az ének, a szociáldemokrata párt temetésére...

Mert lehetetlenség az, hogy a magyar szociáldemokrata párt büntetlenül annyira szembehelyezkedjék a művelt Nyugat szocialista pártjaival, hogy éppen abban az országban, amelyben az ő vezetői a bolsevikiekkel karöltve megteremtették a világ leghitványabb kormányrendszerét, a prole-

tárdiktatúrát, ott még most is hódolattal hajoljon meg a proletárdiktatúra vezéreinek az emléke előtt is, amikor azt látjuk, hogy egy Kautsky tiltakozik a toulousei szocialista kongresszus olyan határozata ellen, amelyből sokan azt a helytelen meggyőződést meríthetnék, hogy a szocialista és a kommunista rendszer végcélja egy és ugyanaz, holott Kautsky szerint: „Az egyetlen államosítás, amely a szocializmus céljával megegyezhetik, egy demokratikus állam akaratából történő államosítás lehet“ („Szocializmus“ március 7-1 száma 94. oldal második bekezdés.) Kautsky szerint az orosz bolsevizmus erkölcsi és gazdasági csődje biztos és nem szabad magát a szocializmusnak e mellett angazálnia, nehogy annak minden ódiumát e garancia vállalás révén a rendszer bukása után viselnie kelljen.

Németországban képtelenség még gondolni is arra, hogy Noske vagy Scheidemann Rosa Luxemburg vagy Liebknecht temetésén megjelent legyen, noha ezek csakugyan vértanúi voltak rögeszméiknek.

Nálunk vigyáznia kell a polgári társadalomnak, mérsékelnie kell magát a polgári ellenzéknek, amely a túlzások országában a szocialisták malmára hajtja a vizet és résen kell lennie a magyar kormánynak! Volt már egyszer egy választás 1905-ben, amikor óriási meglepetésképpen nagy többségbe jutott az ellenzék. De ez a többség hazafias és nemzeti volt! Most egy hasonló meglepetéssel szolgáló választás, amely esetleg nemzetietlen többséget eredményez, teljes romlásunkat jelentené. Mert hiszen még királyi hatalom sincsen, amelyre a hazafiatlan elemekkel szemben támaszkodhatnánk. Ha a nemzet teljes elszédülése révén többségbe kerülne valaha a magyar szociáldemokrata párt, e most ismertetett temetési carmen lugubrék után nincs az a hatalom, mely meggátolná azt, hogy Kun Béla dízsírhelyet kapjon, — de mielőtt belefeküdne sírjába, reszkető kézzel tűzné fel a nagy vörös parádéval és hosszú, ősz szakállal hazatérő Károlyi Mihály mellére a Lenin-rendet a szovjet csillaggal és a — cári gyémántokkal.

ELNÖK KERESTETIK! Legalább abból a sirató énekből az tűnik ki, amelyet egy ellenzéki képviselő zengett el abban az újságban, amelynek első oldalán megváltónak kiáltják ki a miniszterelnököt, hogy a másodikon már fel is feszítsék. „Ellenzéki képviselőjelölt sincs, hogyan lehetne kormányképes ellenzék!“ — jajdul fel Gál Jenő. Én pedig azt mondom erre, hogy ha ez így folytatódik és nem lesz ellenzéki képviselőjelölt, akkor ellenzéki képviselő sem lesz a Házban, hacsak a miniszterelnök nem gondoskodik róla, hogy legyen. Ennek a gondoskodásnak több formája van. Az egyik az, amelyet hadgyakorlatokon látunk, hogy fehér szalaggal jelölik meg azokat, akik az ellenség szerepét játsszák, vagy leányiskolákban is láthatunk hasonló jelenséget, amikor a férfiak azok a lányok, akik nadrágot öltenek erre az alkalomra. A leghatásosabb módja annak, hogy a miniszterelnök ellenzékot teremtsen magának az, hogy minél több minisztert elbocsásson. Leghevesebb ellenzéke máris eddig elbocsátott minisztereiből áll. De nemcsak az a baj, hogy nincs ellenzék, az is a baj, hogy ennek a nem létező ellenzéknek sincsen vezére. „Mert párt még volna — mondja Gál Jenő, egy kis jóakarattal, — de elnök, az aztán nincs. Vagyis inkább úgy áll a helyzet, hogy sok az elnök, mindenki elnök, annyi az elnök, hogy közöttük elvész maga a párt. A Horánszky Nándorok, Szilágyi Dezsők, Kaas Ivorok és Beöthy Ákosok idejében kapacitálni kellett az embereket, hogy ki legyen a primus inter pares. Ma kengyelfutó legyen, aki az elnök-törtetőt utoléri.“

Szerény nézetem szerint nem ilyen szomorú a helyzet. Ne búsuljon Gál Jenő, van elnök, lesz elnök. A polgári ellenzék — mert ő csak erről beszél — ma három párttöredékre oszlik, mindegyiknek van egy elnöke és

egy — tagja. Rajtuk kívül van még egy ellenzéki, aki talán maga fog pártot alakítani önmagából és megválasztja magát elnöknek.

Azt hiszem, nagyjából egyetértek Gál Jenővel; még csak arra a tévedésére kívánom figyelmét felhívni, hogy még mindig a Ház üressége miatt panaszkodik, mondván: „jó, ha jelen van 10 képviselő, ha a miniszter beszél, az elnöki csengő berregésére betódul 50 honatya, tapsol, éljenez, kezét is fog a bársonyszéken ülő államférfiúval, aztán, mint aki jelenését a színen elvégezte, gyorsan távozik.“ Ez a pár sor, abból a téves ideológiából indul ki, mintha a képviselőház esküdtszéki tetem volna, amely a briliáns védőbészédek méltó keretének a nagy és fényes hölgyközönséget tartja, vagy színház, amelyben a direktor gondja, hogy attrakció legyen. Igénytelen nézetem szerint Gál Jenő téved, — nem pedig én tévedek, aki úgy Vélem, hogy a képviselőháznak az a feladata, hogy jó törvényeket hozzon és semmi egyéb. Ha ezt a hivatását becsületesen teljesíti, működésének tapsolni fog a nemzet; ha pedig nem teljesíti, úgy a nemzet ítéleté lesújtó lesz, még akkor is, ha Miss Európát mindennap 200 képviselő gukkerozza a Ház|karzatán.

A KÖZIGAZGATÁSI TÖRVÉNYJAVASLAT VITÁJA lassan hömpölygött széles medrében. Scitovszky Béla belügyminiszter válaszolt az általános vita végén az elhangzott beszédekre. Csák Károly előadói záróbeszéde nemcsak terjedelménél fogva tűnt ki valamennyi elődjével szemben, hanem azzal az általános nagy műveltséggel is, amely sokszor annyira korlátlanul kalandozott el beszédében, hogy megtörtént az eddig páratlanul álló eset: az elnök figyelmeztette, hogy ne térjen el a tárgytól. Nagy érdeklődést keltett a Házban Hajós Kálmán indítványa, mellyel sikerrel indítványozta annak a rendelkezésnek a törlését, mely szerint a községi jegyzők törvényhatósági bizottsági tagokká nem választhatók. A falu jegyzőjének nimbuszát akarta a belügyminiszter javaslatának e részében megkímélni a pártoskodás sokszor szennyes áradatától; az indítványozót ugyanilyen hemes indok vezette, nevezetesen az általános tisztelet, amely országszerte méltán Övezi a jegyzőt, mint aki nemcsak a község szellemi vezetője, de gyámolítója és atyja is a népnek, amelynek érdekei gondozására van hivatva.

Bethlen István gróf nyolc esztendősi miniszterelnöki évfordulóját azzal ünnepelte meg, hogy elmondotta a képviselőházban a közigazgatás vitája keretében egyik leglegendületesebb és legfiatalosabb temperamentumú beszédét, amellyel nagy parlamenti sikert aratott. Különösen nagy hatást tett beszédének az a része, ahol azt magyarázta, hogy ő a nép szeretetét nem Marx tanításaiból merítette, hanem az anyatejjel szívta magába és a Ház tapsvihara közben egy j'accuse-szerű gesztussal vágta a szociáldemokraták felé a vádat, hogy amikor a magyar nemzet, mint egy haldokló oroszlán vergődött, a szociáldemokraták voltak azok, akik a haldoklóba kegyetlenül belerúgtak. Magas szférában mozgott a beszédnek az a része, amelyben a szelekció két-féle formáját tárgyalta a miniszterelnök. Az egyik: az általános választói jog, — a másik: az érdekképviselő eszméje. Reámutatott arra, hogy a törvényhozásban a felsőházi törvény megalkotásánál alkalmaztuk az érdekképviselő korrekívumát; most ezt a törvényhatósági bizottság megalakításánál is érvényesítenünk kell. Mikor az érdekképviselőről, mint a szelekció egyik eszközéről elismerő szavakban nyilatkozott, egy szociálista közbekiáltott: „Tiszta fasiszta alkotmány!“

Egyéb sem kellett: mindjárt megindult erre a félremagyarázások egész áradata. Világosabban senki sem tudott volna beszélni erről, mint ahogyan azt a miniszterelnök tette. De sokan nem értették, mások pedig félreértették. A harmadik kategóriába azok tartoztak, akik kihasználták ezt a helyzetet

és félremagyarázták a világos szavakat úgy, hogy el akarták hitetni a közvéleménnyel, hogy a miniszterelnök fasiszta alkotmányt akar teremteni az országban.

A valóságban nemcsak a nyolcéves múlt az, amelyet ünnepelni kell, hanem a jövő, amely az ő kezében van, amely az ő vezéri akaratán múlik.

Ez a nyolcéves múlt tele van nagy problémákkal, amelyek megoldása előtt soha sem torpant meg, — válságos helyzetekkel, amelyekből férfias elszántsággal vágta ki magát, egy pillanatra sem habozva, egy percig sem töprengve azon, hogyan kell szembeszállania a balsorssal, hogyan kell elhárítania a fellegeteket és hogyan kell dacolnia a viharokkal, amelyek villámai már-már lesújtottak szegény, árva, magyar nemzetünkre. Az ő helyében hány vezéri tehetségnek kikiáltott úgynevezett nagy államférfiú hőkkent volna meg a döntés küszöbén, magában mormolva a hamleti kételyt:

„Whether't is nobler in the mind, to suffer
The slings and arrows of outrageous fortune;
Or to take arms against a sea of troubles,
And by opposing end them?“

HEGEDŰS KÁLMÁN

KÜLPOLITIKAI SZEMLE

— Az olasz választások — Chamberlain és Mussolini találkozása — Anglia is Amerikai o. jóvátétel — Francia és német belpolitika — Osztrák és lengyel békeszerződés — Jugoszláv-görög barátsági szerződés — Az indiai merénylet — A kínai helyzet —

AZ IDŐSZAKNAK melyről szemlénk beszámol, egyetlen mindennapiságból kimagasló, valóban nagyjelentőségű eseménye van. Ez Chamberlain firenzei találkozása Mussolinivel, a fasiszta parlament választásainak másnapján.

A március 24-i olasz választások a fasiszta rezsim újabb rendkívüli megerősödését jelentették, mert népszavazásszerűen bizonyították az olasz nép többségének a rendszerbe és a kormányba vetett bizalmát és hitét. A 9,650.670 olasz választó közül 8,650.740 szavazott le, azaz az összes választóknak körülbelül 90 százaléka s a leszavazottaknak 98 százaléka — 8,506.576 szavazó — fejezte ki bizalmát a Duce iránt. Ha ezeket az adatokat összehasonlítjuk az 1924-es választás adataival, amelyet a fasiszta rézsún második esztendejében tartottak meg, akkor különösen szembeütünk ennek a választásnak szimbolikus és politikai bizalmi jelentősége: akkor a választók 63 százaléka szavazott le és — a legerősebb fasiszta terror idején! — 4,724.000-en szavaztak a kormányra és 2,633.000-en az ellenzéki pártokra. Ma már sokkal inkább szabadságában állott volna az ellenvéleménynek titkosan megnyilvánulni vagy legalább is a rendszer tagadóinak szabadságukban állott volna tartózkodniok a szavazástól. De nagyon elvakultnak kell ma már lennie annak az olaszoknak, ellenzéki vagy régi liberális pártálláspontjában megrögzötteknek, aki nem ismerné el nemcsak a kormányzásnak, tehát a kormány élén álló államférfinak szinte felbecsülhetetlen érdemeit a királyság felvirágzása, gazdasági és pénzügyi talpraállítása, belső megszervezése körül, hanem azt is, hogy ez nemcsak a kormányzás érdeme, hanem a rendszeré is, amely a nemzet minden erejét a legnagyobb céloknak rendeli alá és egyetlen fegyvelmezett energia-faktorral varázsolja át. A fasiszta Nagytanács, a parlament, a korporációk, az ifjúsági szervezetek azok az intézmények, amelyekkel Mussolini a személyhezkööttség veszélyétől

akarja országát és rendszerét megmenteni s állandó szilárd alapokra fektetni. Államférfiül zsenije legutóbb megszerezte az Egyháznak, mint erős tartoszlopnak támogatását a rendszer erkölcsi alapjául. Mindezt a tettét honorálta Olaszország választóközönsége egyöntetű lelkesedéssel és saját jövőjébe vetett hittel.

NEM KÉTSÉGES, hogy ezt az eredményt s az államférfiúi teljesítmény nagyságát, tehát az olasz nagyhatalom növekvő erejét honorálta a brit külügyi államtitkár is, amikor találkozót keresett a mai Európa egyik legnagyobb emberével, az olasz diktátorral olasz földön. Mussolini elébe sietett az angol konzervatív kormány külügyminiszterének és felkereste őt firenzei lakóhelyén. Ez volt a két államférfi első találkozása immár három év után legutóbb 1926 őszén Livornóban jöttek össze — s azóta nem egy félreértés zavarta meg a tradicionális brit-olasz barátságot. Különösen a múlt nyáron a francia-angol leszerelési tervezet és a végül sikertelennek bizonyult szófiai bolgárelenes — úgynevezett mérséklő — démars majdnem gyanakodást és elhidegülést keltett Rómában Londonnal szemben. Ha Sir Austen Chamberlain valóban komolyan akarja békebarát és békéltető politikáját folytatni a kontinensen, akkor igyekeznie kell tetteivel védekeznie ama vád ellen, hogy a brit politikát Franciaországtól függő helyzetbe hozta. Ezért, hogy Nagy-Britannia jó viszonyát mindenkivel egyaránt ápolja s így a béke és barátság politikáját minden európai nagyhatalom irányában követhesse, ahogy ő maga kijelentette, igyekeznie kellett Olaszország bizalmát ismét megszerezni, hogy baráti szavát a Palazzo Chigiben is meghallgassák és hogy békepolitikájának, Olaszország helyesen felismert érdekei tiszteletbentartásával, szerezzen érvényt.

Nem tudjuk in concreto, mi volt a főtémája a két államférfiú megbeszélésének; valószínű, hogy eszmecserejük a világpolitikát és speciálisan a kontinentális politikát általában érdeklő kérdésekre éppúgy kiterjedt, mint az olasz politika különös területeire: a földközítengeri egyensúly, az olasz-francia viszony, a görög-török viszony, sőt talán az olasz-jugoszláv probléma valószínűleg mind terítékre kerültek a Villa Gioiosában lefolyt megbeszélések keretében. Alig lehet kétség abban, hogy megállapodtak a Rajna-vidék kiűritésének kérdésében követendő politika vonalát illetően, hogy tudomást szereztek egymás politikai álláspontjáról a jóvátételi probléma rendezése körül és foglalkoztak az április 15-ére Genfben egybehívott népszövetségi Leszerelési Bizottság tanácskozásai alatt követendő taktikával is.

Austen Chamberlain bizonyára sürgette a francia-olasz közeledés további kiépítését és a Duce részéről valószínűleg készséges előzékenységgel találkozott. Rómában egyrészt a francia nagykövet, másrészt egy speciális olasz delegáció között már régebb idő óta tanácskozások folynak az egyik legkényesebb olasz-francia probléma: a két állam polgárait a másik államban megillető jogok kölcsönös megállapítása körül. Remélhetőnek látszik, hogy a múlt évben kötött ideiglenes egyezményt nemsokára részletes végleges megegyezés fogja felváltani. Ezzel kapcsolatban valószínűleg megoldódik az olaszok részéről a Tripolisz-tuniszi határon kívánt kiigazítás kérdése is. A két legnehezebb pont, amelynél a megegyezés mindkét részről nagy rugalmasságot, esetleg áldozatkészséget fog követelni: a Tuniszban több generáció óta lakó olaszok állampolgárságának, illetve olaszága fenntartásának igen kényes problémája, a másik pedig a két állam között a Középtengeren lassanként kifejlődő flotta-verseny. Ez az a kérdés, ahol Nagy-Britannia, mint a legerősebb tengeri nagyhatalom a Mediterránban, ha mindkét fél bizalmát bírja, komoly és eredményes közvetítő szerepet játszhat.

A LESZERELÉSI KONFERENCIÁT ELŐKÉSZÍTŐ BIZOTTSÁG most következő hatodik ülészsaka még az eddigieknél is meddőbbnek ígérkezik. Az angol kormány helyzete két hónappal az általános választások előtt nem engedi meg, hogy bármilyen pozitív kötelezettséget vállalhasson, tehát ez egymagában is kizárja, hogy a tárgyalások a kontroverz pontok felett megegyezésre vezethessenek. A diszkussziók tárgya így a napirenden lévő két kérdés lesz: Németország javaslata a katonai információk kölcsönös kötelező kicserélésére vonatkozólag a népszövetségi Egyezségokmány 8. cikkének hatodik bekezdése alapján és az oroszok javaslata, amely a fokozatos leszerelés rögtöni megkezdését követeli. Ez a vita elméleti szempontból egészen érdekes lehet, de gyakorlatilag nem produkálhat semmit, legfeljebb annak a nyilvánvaló bizonyítékát, hogy azok a hatalmak, amelyek ma gondosan fel vannak fegyverkezve és alaposan folytatják a fegyverkezési versenyt, a leszerelés' kérdését nem veszik komolyan és belátható időn belül nem fognak eleget tenni a békeszerződésben eziránt magukra vállalt kötelezettségeknek.

Amerika szerepe e kérdésben, mely megfelelő politikai vezetéssel, döntő súlyú lehetne, egyelőre teljesen passzív. Álláspontját majdnem egyedül a Britbirodalomhoz való viszonya befolyásolja és itt tudvalevőleg az Egyesült-Államok a nyers paritást keresi, amit az öt kontinensen szétszórt hatalmú Britbirodalom nem akar koncedálni. A két birodalom közötti csendes versengés ma még kétségtelenül embrionális állapotban van. Az amerikai vizek közelében alkoholcsempészet gyanúja következtében elszűlyesztett kanadai szállítógyőzős, az „Fm Alone“ esete, amely úgy látszik a partvédő őrség durva túlbuzgóságának vált az áldozatává, azt mutatja, hogy a viszályoknak elég nagy lehetőségei forognak fenn a világ két legnagyobb birodalma között. Puskaporral telt levegőben egy ilyen incidens teljesen elegendő okot adhat bármelyik kormánynak a háború megkezdésére. De ma még mindkét államban azok az elemek erősebbek és erősödnek, amelyek a kölcsönös barátságot igyekeznek ápolni és komoly meggyőződéssel akarják a béke politikáját követni. Ezt az elhatározást jelképezi a tengeren túl Dawes tábornoknak, az Egyesült-Államok volt alelnökének kinevezése londoni nagykövetté. A róla elnevezett jóvátételi terv egyik megalkotójának lesz tehát az a feladata, hogy a Hoover-kormány békés politikáját képviselje a St. James udvarnál és az Egyesült-Államok népe fiatalos és hevülő akcióinak olyan magyarázatát adja, amely a Britbirodalom közvéleményét megnyugtassa, a helyett, hogy provokálná.

Washington békés és Európához közeledni akaró politikájának egy további jelét azáltal adta, hogy úgy látszik hajlandó a hágai nemzetközi Állandó Bíróságba lépni. Az Egyesült-Államok képviselője, az agg Elihu Root, volt államtitkár, részt vett a Népszövetség egy speciális jogi bizottságának ülésén, annak a konvenció-tervezetnek a kidolgozásán, amely az Egyesült-Államok szenátusának a hágai bíróságba történendő belépéséhez fűzött fenntartásait volt hivatva a tagállamok jogi és elvi álláspontjával összeegyeztetni és formába önteni. Találtak is egy formulát, amely úgy látszik megfelel Amerika igényeinek és amelyet a tagállamok is elfogadhatnak a nélkül, hogy a magának mindig és minden tekintetben antidemokratikus privilegizált helyet kívánó Egyesült-Államokkal szemben jogilag inferiális helyzetbe kerülnének. Ha az őszi Közgyűlés ezt a tervezetet elfogadja, akkor van remény arra, hogy a Szenátus is ratifikálja és ha Amerika Hágában megjelenik, ezzel nagy lépéssel jött közelebb gondolatban és tettben nemcsak Európához, de, ami talán még fontosabb, a Népszövetséghez is.

Hogy Európához közeledni akar és talán ki is akarja venni a részét az európai politikai és gazdasági krízis egyes terheiből is, azt nyilvánvalóan mutatja az az el nem lankadó, komoly törekvés, amellyel az amerikai dele-

gátusok és környezetük a jóvátételt tervezet újjáalakításában immár két hónap óta részt vesznek Párizsban. Az előkészítő munka után, mely hat hetet vett igénybe, — ezalatt a bizottság tudvalevőleg a Németország által fizetendő összegek tőkésítésének és mozgósításának, az évenkénti fizetések átutalásának, ezek garantálásának és ellenőrzésének problémájával foglalkozott, — most kerültek a tárgyalások kritikus utolsó fázisukba. Most van szó a volt szövetségesek követeléseinek végösszegének megállapításáról és arról, hogy azokat egyrészt az Amerikával szemben fennálló szövetséges tartozásokkal, másrészt Németország tényleges teljesítőképességével összehangba hozzák. Nehéz belső küzdelem után, úgy látszik, a „szövetségesek“ létrehozta egy megegyezést, amelyben valamicskével leszállították eredeti követeléseiket. A külső benyomás az, hogy egyrészt a Szakértő Bizottság amerikai elnöke, Owen Young, nem ért teljesen egyet a patikaszámlák emez összeadásával és hogy másrészt a fizetési tervezet még elviselhetetlen terheket akar Németországra róni, fenntartva azt a lehetőséget is, hogy Németország fizetéseit még további 58 évig folyjanak. Két generációt akarnak tehát még pénzügyi rabszolgaságra ítélni, míg német részről igyekeznek egyrészt az annuitások összegét korlátozni, másrészt a törlesztési éveket harminchétre redukálni. Az a mérséklő szerep, amelyet az Egyesült-Államok képviselői eddig is játszottak — bár Amerika követeléseiből egy leheletnyit sem engedtek, amiért francia részről sok, sőt kíméletlen támadás is érte Őket — még ébrentartja bennünk azt a reményt, hogy a két fél ajánlatai között az ott tatóngó nagy ür dacára (a szövetségesek 39 milHárdot követelnek, Schacht 26-ot ajánl meg) — nem engedhetik meg ennek a konferenciának eredmény nélküli Összeomlását. A tervezett reparációs bank ugyan előreláthatóan nem fog létre jönni, mert Amerika bankárjai ebben veszélyes konkurrenset láttak, amely különösen a világ aranykincsének kezelésében és ellenőrzésében az amerikai piac számára veszélyessé válhatnék. Ha azonban a szövetségeseknek túlmagasra célzó igényeit mégis sikerülne Németország teljesítőképességével összehangba hozni, amitől ma a tárgyalások még messze vannak, akkor viszont létre fog jönni az az ellenőrző intézet, amely a berlini reparációs ügynökség szerves folytatásaként, a clearing szerepét fogja játszani s a német valuta számára veszélyes átutalás körül fog a birodalomnak segítségére lenni.

Franciaországban Foch marsall halála a háborús reminiscenciák újra-éledését jelentette. Ezt a minden ízében nagy katonát és emberileg is az átlagon felül emelkedő egyéniséget hódolattal gyászolta nemcsak a francia hadsereg és a francia nép, hanem a szövetségesek is: hiszen benne még az ellenfelek is minden idők egyik legnagyobb katonáját tisztelték. A francia gloire e bajnoka az Invalides kupolája alatt méltó helyet talált Turenne és Napoleon mellett. Még francia kegyelet, francia fantázia és francia művészi érzés sem kívánhatnak méltóbb nyugvóhelyet az ország megmentőjének.

Poincaré a kongregációk egy részét újból jogaikba visszahelyező törvénnyel ismét teljes győzelmet aratott a radikális hangulatokkal telt, de neki mégis szinte ijedt deferendával hódoló kamarában. A póthitelekről szóló törvényjavaslat hét szerzetes és két apácarendet helyezett vissza előbbeni jogaiba s biztosított nekik mind az anyaköztársaság, mind a kolóniák, de még idegen, tengerentúli államok területén is lényeges pénzügyi támogatást. Ezek a kongregációk a francia nyelvért és a francia kultúráért éppen annyit áldoznak és tesznek, mint a vallás terjesztéséért: illet, hogy a Harmadik Köztársaság ma, amikor konszolidálva nem kell aggódnia az Egyház hatalmától, amely harminc év előtt még a monarchists restauráció szolgálatában látszott állani, meghajtsa az elismerés zászlaját ezek előtt a francia rendek és tiszteletreméltó munkájuk előtt.

Németországnak sikerült megúsznia a kormánykrízist: a nagy koalíció, amit a tavalyi választások óta állandóan meg szeretnének alakítani, nem jött ugyan létre, de sikerült a centrum passzív támogatását annyiban *aktív*á átalakítani, hogy a párt megszavazza a költségvetést és három legjelentékenyebb tagjával belép a kabinetbe. Dr. von Guerard birodalmi igazságügy-miniszter lett, dr. Stegerwald, a centrupárt elnöke, munkaügyi miniszter és Wirth volt kancellár a megszállott területek minisztere. De ha válság nincs is, teljes megoldás és parlamenti kormányzás sincs. A kormány még mindig ad hoc többségekből és abból él, hogy a baloldali koalíciót senki meg nem meri buktatni. A hétszázmillió márkán túl emelkedő költségvetési deficitet pártközi értekezleten körülbelül háromszázmillióra redukálták, sőt még megvan annak is a lehetősége, hogy további csökkentéseket érjenek el, természetesen nem a nélkül, hogy a budget kiadási részében a birodalomra valóban fontos tételeket ne töröltek volna. Ez a majdnem újnak nevezhető költségvetés tehát a centrum szavazatával keresztül fog menni a leg-erősebb kormányzópárt, a szociáldemokraták szavazata ellen, akik a páncélos cirkáló építési költségeit elvből nem szavazzák meg: így kormányoznak Németországban, esetről-esetre foltozván meg a kormányzás törött fazekát. Egy nagy nép nagy erőfeszítése és törekvései, tülekedő pártokban, kis emberekben és kis gondolatokban nyilvánulnak meg ugyanakkor, amikor a birodalom jövő sorsának legfontosabb problémájáról döntenek Párizsban, bár az ő képviselői részvételével, de gyenge belső helyzetének kihasználásával.

A SEIPEL KANCELLÁR meglepetésszerű lemondásával akuttá vált osztrák válság úgy látszik megoldásához közeledik. A nemes öreg államférfi meghozta személyének áldozatát, hogy példát mutasson az önzetlenségből és sikerüljön azt a konszolidációs politikai programot, amelyet az ő tevékenysége készített elő, ugyanabban a politikai keretben, de más személy vezetése alatt tető alá hozni. Valószínűnek látszik, hogy a keresztényszocialisták, nagynémetek és az agráriusok koalíciója megint létre fog jönni. A lakások felszabadításának kérdésében megegyezés jött létre a szocialistákkal, akik az 1927 júliusi forradalmat leverő kancellár személyének kiküszöbölése után tényleg sokkal engedékenyebbek mutatkoztak a koaleált pártokkal szemben. Az auspíciumok s az eddigi tárgyalások azt mutatják, hogy az új kormánynak talán meg lesz a módja arra is, hogy az új Ausztriát legveszedelmesebb betegségétől, a felfegyverzett párhadseregektől is megszabadítsa. Minden jó szomszédnak csak kívánnia lehet, hogy a kicsire s majdnem életképtelenné nyesett Ausztria megmeneküljön a teljes bolsevizálódás fenyegető veszélyétől, amelybe a bécsi szocialisták mindig céltudatosabban taszítják.

Lengyelország egy gyorsan lebonyolított krízisnek volt a színtere: Bartel miniszterelnök, aki mindinkább elvesztette hadügyminiszterének — Pilsudszki marsallnak — bizalmát, belátta, hogy ebben a bizonytalan helyzetben, amelyben sem a többség, sem a hatalom bizalmának nem letéteményese, nem kormányozhat tovább. Pilsudszki legjobban azt vette tőle rossz néven, hogy eltúrte Czechovicz pénzügyminiszternek, a marsall bizalmas emberének, vád alá helyezését a költségvetés olyan átlépéséért, amelyért az egész kormánynak szolidárisán felelnie kellett volna. Hogy e fölötti haragjának megfelelően is kifejezést adjon, a tábornagy egy hatásosan szövegezett cikkben, mely erőteljes és népies kifejezésekkel volt telve, mondta meg a véleményét a lengyel parlamentről és tagjairól s ezt a legjobb akarattal sem lehet hízeltőnek nevezni. Közölte, hogyha egészséges lett volna s nem érezte volna már magát féllábbal a sírban, sajátkezüleg verte volna szét azt a testületet, amely nem méltó arra, hogy a lengyel népet képviselje és

amely a nemzet egy hűséges szolgáját azért helyezte vád alá, mert a kötelességét teljesítette. A tábornagy felgyógyulásának örvendetes jele tehát, hogy egy közeli hívének, Svitalszki, volt közoktatási miniszternek adatott megbízást kabinetalakításra, aki úgy látszik arra van hivatva, hogy a Sejmmel, de ha kell a Sejm ellen is, keresztül vigye az alkotmány reformját. Ez a Pilsudszki tervezte új alkotmány az elnököt messzemenő hatalommal ruházta fel és különösen a renitens parlamenttel szemben feloszlatási jogot adván, biztosítja neki a nyugodt kormányzás lehetőségét. Lehet, hogy a Sejm meg fog ijedni a marsall eltökélt akaratától és meg fogja szavazni a reformot, de lehet, hogy a marsall oktrojja fogja az alkotmányt megváltoztatni, vagy kísérletet fog tenni arra, hogy új választással neki szolgálatkész többséget hozzon be a parlamentbe. De akármi is a terve Pilsudszkinak, kétségtelen, hogy ma megvan a hatalma és tekintélye, hogy akaratának érvényt is szerezzen.

KUMANUDI ideiglenes jugoszláv külügyminiszter és Karapanosz görög külügyminiszter március 27-én Belgrádban írták alá a hosszadalmas tárgyalások után tető alá hozott barátsági, békéltető és döntőbíráskodási szerződést. Megelőzte ezt a szalonikii egyezmény megkötése Genf ben, amely a Jugoszláviának Szaloniki kikötőben és a délszláv határtól Szalonikiig vezető vasútvonalon biztosítandó jogokat állapította meg. Ez az egyezmény kiterjed a vasúti szolgálatra, a postaforgalomra, a szarvasmarha és sertésre vonatkozó állategészségügyi intézkedésekre és végül a hatóságok s a rendőrség működésére is. Nem volt könnyű a technikai kérdésekben sem megállapodásra jutni és így még kényesebb feladat volt a döntőbírói egyezmény megkötése, minthogy a szalonikii szabadkikötő és a szalonikii vasúttal kapcsolatban igen könnyen merülhetnek fel területi viták is. Míg minden jogi kérdést a hágai állandó bírósághoz utasítottak, addig a többi kérdések elintézésére öttagú permanens bizottságban állapodtak meg, csak, ha ez nem tudna dönteni, viszik a kérdést a Népszövetség vagy, ha mindkét fél beleegyezik, „valamely más, külön az adott esetre összeállított döntőbírói elé”. Mennél nehezebb volt a Zsifkovics és a Venizelosz kormányoknak a meg egyezési formulát megtalálni, annál jelentősebbnek kell tekintenünk a szerződéskötés tényét a balkáni egyensúly s a Balkán belső békéje szempontjából.

Bár a görög-olasz barátsági szerződés, melyet Venizelosz és Mussolini tavaly ősszel kötöttek Rómában, elegendő biztosítékot nyújt arra, hogy Görögország nem fog politikai extraturokba kezdeni Szerbiával, mégis a Balkán két centrálisán fekvő államának megegyezése, amely kizárja közöttük a konfliktust — legalább is a szerződés öt éves tartamára — önkénytelenül hatással van a két másik határos balkán-állam politikai helyzetére: Bulgáriára és Albániára is. Így Bulgáriában határozottan gyanakvással is kísérték ezt a közeledést, amely nyomon követte a bár egyes alárendelt jelentőségű határforgalmi kérdésben sikeresen végződő, de a legfontosabbakban megegyezésre nem jutó piroti szerb-bolgár konferenciát. A bolgárok barátságos magatartása a szerbek irányában tehát igen sovány eredménnyel járt, aminek önként értendő következménye azután az, hogy Szófia növekvő bizalommal tekint Róma felé, ahonnan az utóbbi időben a politikai érdekszolidaritás több barátságos jelét kapta.

A bolgárok komolyan sajnálhatják, hogy a szófiai exarcha intranszigienciája miatt nem jöhetett létre a rég tervezett házasság Boris király és Giovanna olasz hercegnő között. A Szentszék a Quirinál kérésére elment már odáig, hogy beleegyezett az ortodox szertartású házasságba s abba, hogy a trónörökös görögkeleti vallásban neveltesse. A bolgár egyház feje ezek után

azt kívánta, hogy a leendő királyné is népe vallását kövesse: ez túlment a Vatikán által teljesíthető követeléseken. Minden jel arra vall, hogy ezek voltak az érdekes házassági terv meghiúsulásának főokai.

NYUGTALANÍTÓ és belső forrongásokat eláruló képet adnak az Indiából az utóbbi hetek folyamán érkezett hírek. A Westminster parlament által kiküldött „Simon-commission“ most végezte be második, hat hónapon át tartó látogatását. Bejárta az egész nagy keleti birodalmat s igen értékes anyaggal tér vissza Londonba, hogy azt megfelelően feldolgozza és ősszel India delegátusaival újból megbeszélés alá vegye a tapasztalataiból leszűrjt javaslatokat. A bizottság minden önkormányzati képvisellel érintkezésben volt és minden olyan testületnek a véleményét meghallgatta, amelynek a legcsekélyebb mértékben reprezentatív jellege van. Útját sok manifesztáció, kellemetlen és ellenséges tüntetés kísérte, de ez komoly jelleget tulajdonképpen csak egy alkalommal, a legutóbb a delhii parlamentben lefolyt bombamerénylet alkalmából öltött, amikor Sir John Simon — a bizottság elnöke — a karzaton szintén jelen volt. A merényletnek nem volt súlyos következménye, azonban megmutatta, milyen erővel dolgozik a vörös agitáció Indiában a brit uralom ellen. Az angolok politikai bölcsesége súlyosan próbára van téve: tapintat, türelem és erő kell ahhoz, hogy ezzel a növekvő válsaggal meg tudjanak birkózni. Ezért nemcsak India, hanem az egész Birodalom közvéleménye érdeklődve várja a Simon-bizottság tanácskozásai eredményeként a Westminster parlament elé terjesztendő törvényjavaslatot, amely hivatva lesz arra, hogy az oly komplikált összetételű Indiának új alkotmányt adjon.

KÍNA új, Nankingban székelő kormánya nagyon lassan halad a belső béke helyreállításának útján. Hiszen a Kuo-Min-Tang kormányának hatalma alig terjed egy keskeny parti sávon túl, amely tulajdonképpen Nanking környékén kezdődik és északra egészen a mandzsu határig terjed — kivéve természetesen a Shantung félszigetet, amelyen ma még japán csapatok táboroznak. Az ország belsejében a regenerálódás és az újjászervezés még nem haladt előre és a Tu-chunok (helyi diktátorok) állandó lázadásait és küzdelmeit a nankingi uralomnak nem sikerült megszüntetni. Nankingtól dél felé pedig már sokkal bizonytalanabb a „mintakormány“ hatalmi pozíciója, hiszen , a hatalom egy része itt a nankingiakkal újrat húzó kantornak kezében van. A Kuo-Min-Tang hatalmát kétségtelenül megerősítette legutóbb a renitens hankauiak ellen vezetett büntető expedíció, amelyben Csian-Kai-Sek döntő győzelmet aratott. Hihető, hogy ez a többi bizonytalan vagy saját kezére dolgozó lázadóval szemben is meg fogja a központi kormány hatalmát erősíteni. Politikailag, illetve külpolitikailag pedig lényegesen emelte Nanking presztízsét a legutóbb Japánnal létrejött megegyezés, amellyel a tavalyi ci-nan-fui véres incidenseket végérvényesen elintézték. Japán április 18-án kezdi meg Shantungot megszálló csapatainak összpontosítását, április 24-től kezdve pedig az egész félsziget kiürítését. Ha ez befejeződik, akkor idegen katona nem lesz többé a kínai birodalom területén. Kétségtelen, hogy Európának és Amerikának, tehát a nyugati fehér civilizációnak érdeke, hogy az óriási Mennyei Birodalomban a kormány, egy kormány, tekintélye helyreálljon s ennek segítségével létrejöjjön a belső rend, amely legbiztosabb alapja a gazdasági fejlődésnek s a kereskedelemnek. És ezen alapszik nemcsak a 400 millió kínainak, hanem a pár ezer fehérnek jóléte és jövője is, akik a birodalom különböző városaiban a mi civilizációnkat képviselik.

MAI LÍRÁNK

— Beszámoló a háború utáni magyar líráról —

AZ 1918 év kétségtelenül fordulópontot jelent lírai költészetünk történetében, akárcsak az egész történelmi élet folyásában; de különös tény, hogy ennek a megújulásnak alig voltak előjelei, szinte sejteni sem lehetett. A háború befejezéséig a modernség uralkodott a magyar lírán; az általános fejlődésnek azon a vonalán terjedt szét, melyet Verlaine, Mallarmé, Dehmel, Detlev von Liliencron, Rilke s a többieknek a realista korszellemből kifejlett s történetileg szabatosan definiálható költészete teremtett meg a külföldön. Az impresszív analízisből, mint alsó közös magból fejlődött ki ez a korszerű líra, melyben a kor anyagszerű, naturális törekvései kapják meg végső lírai kielégülésüket. Az anyag, a test szubjektíválódik s lényegül át benne költésszé az impresszív nyugtalanság, a végtelenné finomodott érzékelés lombikjain keresztül. Ady, a modernség hőse és áldozata, saját fejlődése útján túljutott ezen a teljes lírai szubjektivitáson, melytől eleinte a megváltó és tökéletes felszabadulást várták a líra művelői, holott az csak egy adottságnak, egy korszaknak végső, elámyalt kifejelete volt.

Igaz, nálunk újság volt a lírai szubjektum különválása a közösségek, a természet s egy etikai világregd kötelékeitől; a lírai költő felszabadultan tobzódott önmaga korlátlan birtokában s nem vette észre élete csonkaságát. Az önmagára korlátozott lírai szubjektumnak természetes cselekvésvágya minálunk — ha megszólalt — a régi, klasszikus ideálok szolgálatában találta meg hivatását (konzervatív szellemű, vallásos líra) s a kor parancsának csak annyiban engedett, hogy modernné ötvözte megszólalása hangját, formáit. Az az újszerű idealizmus, vagy teljesebb, szociálisabb lírai kitágulás, mely a külföldön egész iskolákat teremtett meg egy-egy Stefan George, Claudel, Péguy vagy a módszeres újítók költészetének hatása alatt, nálunk nem jutott az irodalmi élet felszínére 1918-ig. Egyedül Kassák iskolájának tapogatózó kísérletei képviselték az újabb, antimodern nyugtalanságot, ám ez is tételes, inkább elvi költészet volt, mely fejlődése csúcán mintegy belemerevedett módszere favázába. A háború katasztrófájakor azonban addig sejtelmetlenül alvó csirák bukkantak ki a föld alól, szinte egycsapásra s egész „garnitúrákban“ sorakoztak szemünk elé az új költői típusok. Költészetük tartalomanyagának, kifejezésmódjának kialakulásában bizonyára a külföldi úttörők készenálló mintái is nem csekély segítséget szolgáltak, de a szakítás rögtönös volt és minden vonalon végbement.

Bizonyára a háborúban megtépzott ember reakciója volt ez, egy erőszakos cselekvésekben megroncsolt koré, mely elsősorban a költőt ragadta ki szerelmesen dédelgetett, önző magányából s kíméletlen kézzel vetette a közös sors sodrába, a többi szenvedő ember közé. A szenvedés negatív hatása: a gyűlölködő, a romboló reakció felhangzása (forradalmár líra) csak rövid ideig tartott, elnyomta a megújulásnak ösztönszerű ideális vágya, egy új érzelmi mozgalom, mely a legközelebb s legegyszerűbb határok közt kereste eszményét: a szubjektív ént kollektívvé igyekezett tágitani. Ez a szép, de túlságosan simplex programra egyszerre uralkodóvá

lett a lírán s a reakció erejénél fogva az ellenkező végletbe csapott át. A lírai szubjektum tétova bolyongását elméleti programmok kalitkájába zárta, az esztézés önző gyönyörét mohó sietséggel számúzta az objektív erkölcsi parancs kizárólagos tiszteletében, s a forma teljes felbontásával az individuális érzelmi elemet szónokivá vagy megfoghatatlanná hígította. A formakultuszba hanyatlott modem lírikus lélek milliónyi árnyalatának helyébe egyetlen szintétikus lelket iktatott: kívülről, s így teljesen líraellenes modorban, igyekezett megszabni a költészet mozgásának módját és határait. A túlságos egyszerűsítés végül is a fölösleges és jelentéktelen sokféleségbe vezetett: egyetlen program nem elégíthette ki a még oly teoretikus hajlamú költőket sem s az élet sokszerűségének nyomása alatt végenélkül szaporodni kezdtek a programok. Új nevek szökkentek fel világszerte, gyakran kétesfényű csillagként, hosszú üstökös farkat vonva maguk után, mely mind egy-egyizmusra végződött. Már ma is, a tizedik esztendő végén, szükségtelen felsorolni ezeket az iskolákat: az élet egészét óhajtván mozgásukba foglalni, szükségképpen messze távolodtak az érzelmi realitástól s egy-egy szélesebb jelenségnek, törvénynek vagy életszeletnek megérzékeségig jutottak legfeljebb.

Merev és paradox epikai líra áll előttünk e pár esztendő tömegtermésében. De a programok hamar szétfoszlottak, magukkal szippantva a költőket, akiknek ők adtak mondanivalót. A program nélkül maradt egyéniségeknek ekkor kellett megmutatniok, hogy valóban azok s hogy hol rejlik tehetőségüknek igazi arca. Ekkor derült ki. Kassák Lajosról, hogy program és tételesség híján ő sem lírikus valójában, hanem ama természetes erejű elbeszélők közé tartozik, akiket alapos irodalombiológiai okoknál fogva „polgári“ hóknak neveztek el még Zola idejében. Ha már elvszerű újtásról van szó, sokkal közelebb érezzük magunkhoz Raith Tivadarnak a formák helyett a lényegre érintő programját, mert — habár rövid működését ma szeretik lekicsinyelni — mégis ő volt az első nálunk, aki szembe szállt a modem esztézissel, világosan szövegezve meg az aktuális erkölcsi parancsot, s ha önmagában nem is alkotta meg az új költő időbíró típusát, elvben először ő tette meg a szükséges újtó lépést.

Általában a módszeresen újtó költőknek csupán a kor egy pillanata: az indulás perce adja meg minden jelentőségét. Az igazi, a fejlődésképes gazdagodás most is, mint mindig az egyéni produkcióban van letéve. Az előző modem korszak után itt először mélyebbedést kell keresnünk. Akár humánus, szociális vagy kollektív néven nevezzük az új mozzanatot, veleje mindenképp egy etikai megmozdulás, ráébredés marad, mely az igazi, széles emberi határokkal bíró és fölismerésre vágyódó egyéniségeknél még föléje is emelkedik e momentumoknak: a lélek ideális vidékeire hatol el. Nemcsak az emberiséggel érez immár közösséget a költő, hanem azokkal az eszmékkel is, amelyeket az egyén s a társadalom a legmagasabb célokul tűz ki maga elé. Ideális lény igyekszik lenni, az univerzum alkotórésze, melyből született; megőrzi nagyszerű származásának hozományait, de egyúttal emberi voltát is. Egyéni ihlete ideális sugalmakkal keveredik s tehetsége szuggesztív erejétől függ, mily mértékben tudja közölni a közönséggel, mennyiben beszél helyette, azaz mennyire „kollektív“, „kozmosz“, „ezoterikus“ stb. tartalmú költő. Ma, ideális meghatározással, a magasabb s az alacsonyabb lét küzd a kifejeződésért a lírikus egyetlen személyi életérzésében.

Vagyis a líra a válság fordulatain túl ismét elérkezett igazi termőföldjéhez: a költői egyéniséghez, akit nem a program, nem a választott kánon, nem a puszta natúra vagy az elfinomodott benyomások passzív ringása ihlet, hanem az élet egész szintétikus, ideális összetettségének megérzése. A kor lírai atmoszférája új összetételű s a lélekzés kényszerével diktálja

rá magát azokra az egyéniségekre is, akik az előző idők levegőjében serdültek fel s a fejlődés lehetőségét nem akarják maguktól elhárítani.

Már maga Ady sem nyugodhatott meg szubjektív lírizmusának végső fokán: Istenhez menekült a romantikus szimbolizmus s a hanyatló modernség útvesztőjéből; az ő megoldása természetesen csak személyi volt, saját Istenét kereste fel, nem koráét, amelyből menekülnie kellett. Babits hosszú és nyugtalan fejlődése már teljesen ide vezetett: a szintetikus világerzéshez, melyben a kép s a forma csak kifejező eszközzé válik; a benyomások a feszült és gazdag érzékelés, a szenzációvágy helyett egy mélyebb réteget bolygatnak meg: a törvénytudatot, az élet gyökérvilágának megértését (Sziget és tenger). Babits háború utáni lírája, a mellett, hogy korszerű, egyúttal azt is mutatja, hogy egyéni fejlődése megállapodott, biztos és határozott: az eddigi állomások eredményei tovább élnek benne leszűrődött alakjukban s pontosan illeszkednek viszonylagos értékük helyére. Egyetlen meg nem magyarázható eleme a reflexiónak újszerűen puritán megfogalmazása, mely olykor a száraz szürkeségig egyszerűsödik, virágtalan foltot ejtve verseinek szöttezésén. Ez az új állomás teszi oly alkalmassá s jelentőssé összes költeményeinek együttes megjelentetését (Babits Mihály versei, 1903—1928). Kosztolányi a férfikor érettségében, saját vallomása szerint, szívesen hajlik az epikai kifejeződés felé, — ám újabb lírai termése (Meztelenül) szinte cáfolata e szerény vallomásnak. Az ilyen egyrétű továbbfejlődés túlságosan egyszerű volna az ő végtelenül Összetett s mindenütt finoman reagáló egyéniségéhez képest. Mindenesetre észre kell vennünk, hogy ma már nem minden megrezdülését bízva rá a líra formanyelvére s régi sejtelmességének légies ködéből kibontakozva, közvetlen s erőteljes gesztussal állítja eléink a férfit. A tárgyak s az érzések összeütközésének hangjából az élet reális zaja verődik ki, csont roppan s eleven vér lüktet lírája szervezetében. Jelentős fejlődést hoz Harsányi Kálmán háború utáni lírája is (Utolsó felgyúlás). A romantikus és problémákkal küszködő költő végre mintegy lehántja magáról a problémák absztrakt távlatait, melyek közt elhelyezkedett, közelebb férközik saját szenvedő lelkéhez s a modern lírizálás könnyedségével találja meg a megnyugtató akkordokat. Az ideális révbeérkezés biztonsága Juhász Gyula költői érzésvilágát szintén betetőzni látszik (Testamentom). A méla s elvonatkozó szépségkeresés, a magyar tájak lírai átélése végül is a faji lélek, a magyar sors hű kifejezésévé avatja líráját, mély és ihletett szimbólumok sorozatában. Tóth Árpád poszthumusz gyűjteménye (Lélektől-lélekig) tűnődő melanchóliába borultan mutatja az elmúlástól megérintett költőt; megható emberi bánat zsong érzéseinek megereszkedő húrjain s hangja egy igazi művész megtisztult vallomása. Sik Sándor vallásossága tovább mélyül a Sarlós Boldogasszonyban s a kifejezésben eljut a fejlődésképes modern lírikusok természetesen következő újabb állomásához: a klasszicista törekvésekhez; tehetségének és eszközeinek teljes birtokában, nyugodt harmóniával szólal meg, a költői élmény régi mozgalmassága mélyülő és plasztikus tartalomra higgad.

De itt áll előttünk még egy egészen új költőnemzedék is, amelyről beszámolni kockázatos vállalkozás, bár igen érdekes. Új s szokatlan hangok, nagy tarkaság, mely magára kényszeríti a figyelmet, — de vájjon e sokszínű cserjésből mennyi fog igazi fává nevedezni, s vájjon az újszerű érdekesség nem ragadja-e túlmesszire a figyelmes szemlélőt, befolyásolván őt az állandó értékek kiválasztásában? Örvendetes, hogy a sereg zömére mindaz áll, amit főntebb elmondottunk: a gyökeres szakítás a modernséggel. Ezt már maga a megváltozott korlelkület is magával hozza: az ifjak ebben nőttek fel, ezt percipiálják, igen jellemző tudatossággal, mely sokszor a végletes, vagy a külsőleges elemek hangsúlyozásában domborodik ki (géplíra, utcanyelv,

formátlan kifejezés: a technika uralma s a napi élet kaotikussága lírává erőltetve). Az új kor teljes értékre törekvő költőjét azonban a külsőségek csak futólag érintik; lírájának legnagyobb ténye, hogy kibontakozik a túl-analizált magányosságból, belekavarodik az életbe, frissebb szemet nyit a természetre, keresi a történelmi pillanatot, a szociális helyzet értelmét — kiki temperamentuma, lelkisége szerint — s keresi mind ennek emberi, erkölcsi és művészi konzekvenciáit.

Erdély költőit a történelmi válság érintette legmélyebben, tragikus helyzetüknek természetes hatásaképpen. Ez az inspiráció szükségszerűen szétáradt a szomszédos szélesebb és mélyebb szférákba is: ők hirdető költökké váltak. Típusuk Reményik Sándor, akinél az ihlet kiváltképpen ideális fogantatású: erkölcsi életigenlés, mely a pesszimizmus és az optimizmus érzelmi hangulatain túl, a világrend örökigazságú értelmét éli át. E költői életnek célja a megtisztító, a megértető szenvedés s eredménye a fölemelő igazság tiszta képe, mely a legzavartabb sorsfordulatokat is végső harmóniába egyesíti. Lírája így egy lelki magig lehántott, erősen gondolati költészet, mely áttetsző fényekbe burkolódik s éteri sugarakkal verődik át a tárgyakon. Súlyos, bibliai zsoltárai, melyekben fellépésekor a magyar sors tragikumát szólaltatta meg próféta hangokon, egy önzetlen feladat elvállalásának szülőitei; igazi egyénisége nem ezen a lírai tájon otthonos. Általában az erdélyiekre nagyobb erőszakolás nélkül általánosítható az ideális költői hajlamosság. Ez vonja őket a természet örökéletű képeihez is, akár a szelíd elégia bánatával, mint Áprily Lajost, akár a harmatos természetsodólat naív örömeivel, mint Bartalis Jánost, vagy ősi törvények, elemi erők férfias, rokonlelkű átélésén keresztül, mint Tompa Lászlót.

Mécs Lászlónál, a felvidéki papköltőnél, az erkölcsi és történelmi idealizmus szociális megérzéseiddel is keveredik s lírai szemléletének a vallás adja meg optimisztikus, meleg és színes szárnyalású felhangzását. Új hang az övé is, a modern lírizmustól tanult könnyedséggel oltja poézisébe az életet szépítő s az embert javító tanításának szépségeit; napfény, tarka nyár, piros szívű szeretet, mely mosolyogva buzdít a fájdalom elviselésére; ez az 6 költői világa. Realisztikusabb és keményebb idealizmus a Szabó Lőrincé, követelő és komor, mint a nagyváros élete. Szabó a szociális és lelki válságot a nagyvárosban éli, látja, ahol közelebbiek és erőszakosabbak a képek, jelentőségük rögtön előtölul s izgatott feszültséget hoz magával. Nyomor, betegség, öngyilkosság, szénmizéria, a cseperedő kisgyermek sorsa; e szomorú mottók tucatjai olykor szinte felsikoltanak hevesen remegő költeményeiben; komoly megindultság ég bennük, mintha gyárkorszakunk nagy kohóinak láthatatlan izzását éreznék. A népi melódiához tér vissza Erdélyi József, de sokkalta többet ad a pusztán idilli érzésjátéknál s megkapóan rokonszenves technikátlansággal tud elmélyedni a népi lélek mitikus rétegeiben; játszó és közvetlen hangja mesterkéeltség nélkül fedi fel költői világérzését, bár hajlik a könnyen szerzett témák túlbecsülésére is. Szervesen a magyar földből nőtt egyéniség az újonnan feltűnt Illyés Gyula, akinek költészetében minden népieskedésre, folklórera vagy népi ritmikára való törekvés nélkül a faji, sőt parasztiélek különös erejű megszólalásait szemlélhetjük. Marconnay Tibor éles eleven-ségű lírája nem érez idegenséget életünk egyetlen problematív jelenségével szemben sem, de sziporkázó frissességű impresszionizmusa leghívebben a természet életében találja fel önmagát.

Ebben a pár példában, minden értékelő szándék nélkül, napjaink lírájának csak legérdekesebb, pregnáns árnyalatait igyekeztünk felvázolni. E sokféle s tarka szín pezsgő eleven-ségre vall a líra életében, — a bágyságnak, a dekadenciának alig pár jelét találhatjuk s ezek képviselőit máris mintegy félreállította az irodalmi köztudat. Az értékeket az itt felsoroltak és társaik

közt kell keresnünk; ahány költő, annyi újszerű impulzus a kifejezésben; mindvégig egyéni költészetek sora s mégis megvan bennük a korrall, a közönség életével való társulásnak s a valamiféle mélyebb életeszményre való törekvésnek tendenciája. Legalább is ez a legmaradandóbb benyomás, melyet a jóakarató szemlélődő napjaink lírájáról önkéntelenül megszerez. Szerencsés volna, ha az idő, a további fejlődés csakugyan igazolná optimizmusát.

VÁRKONYI NÁNDOR

A SZERKESZTŐSÉG KÖZLEMÉNYEI

A Szemle zárta: minden hó 15-én délben. — írógépen irt cikkeket kérünk. — Előre meg nem beszélt kéziratokat csak akkor küldünk vissza, ha bélyeggel ellátott megcímezett borítékot mellékel a szerző. — A cikkeket házilag korrigáljuk; korrektúralevonatot csak kivételes esetekben adunk. — A gépirattól eltérő korrektúrák és utólagos rövidítések költségeivel a szerző számláját vagyunk kénytelenek megterhelni. — A cikkek közlésével azok szerzőt jogát a Magyar Szemle megszerezte.